

# Välfärd

1/2012

SCB

Statistiska centralbyrån  
Statistics Sweden

**NY AVGIFT**  
ger färre utländska studenter

Färre flickor får  
**FARMORS  
FÖRNAMN**

**VALDA &  
VÄLJARE**  
– så olika är de

**950**  
nya företagare  
i RUT-branschen

**Småbarnsföräldrar  
har minst fri tid**

ges ut av

**STATISTISKA CENTRALBYRÅN**

med syfte att i lättillgänglig form presentera och analysera aktuell statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning. Tidskriften är öppen för bidrag från experter såväl inom som utanför SCB. Författarna svarar själva för åsikter som framförs.

© 2012, Statistiska centralbyrån

Citera gärna men ange källan:  
SCB:s tidskrift Välfärd

**REDAKTION**

Alexandra Kopf Axelman Chefredaktör	08-506 943 51
Susanne Ekholm	08-506 945 97
Johan Eklund	45 38
Anna Nyman	45 94
Hans Heggemann	019-17 68 10
Kenny Petersson	65 62
Åsa Westlund, layout, diagram	08-506 949 15

**REDAKTIONSRÅD**

Stina Andersson, ansvarig utgivare  
Christina Cronstoe  
Eva Hagsten  
Marie Haldorson  
Kjell Jansson  
Jens Olin

**ADRESS**

Tidskriften Välfärd  
Statistiska centralbyrån  
Box 24300, 104 51 Stockholm  
Fax: 08-506 947 72  
E-post: tidskriften.valfard@scb.se  
Webbplats: www.scb.se/valfard

**PRENUMERATIONER**

SCB, Publikationsförsäljningen  
701 89 Örebro  
publ@scb.se

Kundservice  
08-506 948 01

Prenumerationspris 2012

helår (4 nummer): 350 kr

Lösnummer: 90 kr

exkl. moms

Omslagsfoto:

Peter Rutherhagen, Johnér

Medlem i

**SVERIGES  
TIDSKRIFT**

ISSN 1654-1502 (online)

ISSN 1651-6710 (print)

URN:NBN:SE:SCB-2012-A05T11201\_pdf (pdf)

Lenanders Grafiska AB, februari 2012

Svanenmärkt trycksak  Licensnummer 341 145

## Ett diagram kan säga mer än tusen ord


Nu har jag blivit en av dem. De som inte kan låta bli att skriva om den nya layouten som en världsnyhet. Jag har alltid suckat över introverta tidningsredaktörer, men nu tänker jag skriva samma sak. Jag ser på de självupptagna redaktörerna med nya, och mer förstående ögon.

**VÄLFÄRDS REDAKTION KAN STOLT PRESENTERA** en ny layout! Den spännande statistiken är kvar, diagrammen, tabellerna, kartorna och de förklarande texterna. Det som är anledningen till att ni läser Välfärd. Men förpackningen är ny.

Vi lyfter siffrorna ännu mer och serverar dem på ett silverfat. I en intervju vill vi också visa någon som varit med och gjort statistiken. Ett nytt grepp i Välfärd. En ny innehållsförteckning bjuder vi också på för att locka er till mer läsning.

**MEN TILLBAKA TILL STATISTIKEN.** Har ni tänkt på hur mycket ett diagram kan säga. Kanske borde det heta "ett diagram säger mer än tusen ord"? Titta på diagrammet i artikeln om städbranschen, "Antal förvärvsarbetande in- och utrikesfödda i ettårsklasser i lokalvårdsbranschen". Diagrammet säger så mycket mer om vilka som jobbar i branschen än genomsnittsåldern, som är 41 år för båda grupperna.

**BEFOLKNINGSPYRAMIDERNA** på sidan 25 kan man också titta på ett bra tag. De beskriver nominerade i olika partier och låter oss göra en jämförelse med hur väljarkåren ser ut. Flest nominerade tillhör befolkningsgruppen "män 60 till 69" i alla partier utom ett. Kan du gissa vilket? Ha en frågesport med dig själv och bläddra sedan fram och kolla.

  
alexandra.kopf.axelman@scb.se



Nu kan du ladda ner **Statistisk årsbok 2012 till din Ipad**. Appen är gratis och i årets version hittar du ett urval av interaktiva kartor och diagram. Du hittar den i App Store.

Den tryckta boken kan du beställa via [publ@scb.se](mailto:publ@scb.se) eller kundservice 08-506 948 01. Pris 349 kr exkl. moms.

## 5 **Många nya företag i städbranschen**

Sysselsättningen ökar, men är det en effekt av RUT?



## 8 **Stor utmaning på framtidens arbetsmarknad**

Regionala prognoser över brist och överskott på arbetsmarknaden år 2020.

## 10 *Ny avgift för utländska högskolestudenter* **Många avstår från sin plats**

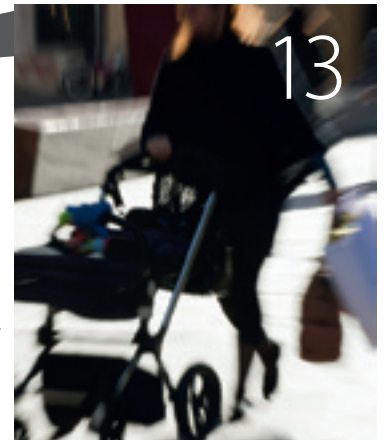
## 12 **Vart tar tiden vägen?**

Intervju om SCB:s tidsanvändningsundersökning.

## 13 **Mäns hushållsarbete ökar**

– men kvinnorna gör fortfarande mest hemma  
Resultat från tidsanvändningsundersökningen belyser bland annat jämställdheten.

” I sömn är kvinnor och män jämställda.



## 18 **Ojämn fördelning av makten**

Ett av alla resultat från SCB:s nya jämställdhetsportal.

## 20 **Vanligast att hon flyttar in hos honom**

Sambor i 3 år innan barn.

## 23 **Namnen lever vidare**

Vanligt att förnamn går i arv.

## 24 **Fler äldre män bland valda än bland väljare**

Avslöjande siffror över partiernas nominerade.

## 26 *Statistikskolan* **Koll på risk för bias**

## 28 **Att förlora ett litet barn**

Dyster läsning om föräldraskapets villkor på 1700-talet.

## 30 **NOTISER**



*Baksidan:*

## **Många studenter från Kina**

Karta över utländska studenter i Sverige.

## Fler kvinnor än män har högre utbildning



Idag finns cirka en miljon elever i grundskolan och ytterligare drygt 3,5 miljoner 15–74-åringar

deltar i någon form av organiserad utbildning. En större andel kvinnor är högt utbildade än män, både bland inrikes- och utrikes födda. Det kan du läsa i **Utbildningsstatistisk årsbok 2012** som sammanfattar, analyserar och redovisar statistik för olika skolformer i Sverige.

## Ålder vid invandring viktig för hur utrikes födda klarar gymnasieskolan



Det finns tydliga samband mellan utrikes födda ungdomars resultat i gymnasieskolan och vid vilken ålder de har kommit till Sverige. Även var i världen de är födda har betydelse. Den här rapporten är den fjärde i serien **Integration** med syftet är att beskriva hur utrikes födda ungdomar klarar sig i gymnasieskolan givet ålder vid invandringen.

## Framtida brist på personal inom vård och omsorg

Efterfrågan på utbildad arbetskraft inom *Hälso- och sjukvård, social omsorg* beräknas öka med cirka 195 000 personer fram till år 2030. Rapporten **Trender och prognoser** som utkommer vart tredje år visar att en stor del av den efterfrågade ökningen lig-

ger inom äldreomsorgen. Samtidigt beräknas tillgången på arbetskraft inom *Hälso- och sjukvård, social omsorg* förbli i princip oförändrad. Bristen väntas därför bli stor, framför allt på gymnasial nivå.



## Åttapartivalet

Den 19 september 2010 anordnades det 27:e riksdagsvalet i Sverige. Valet gick till historien som valet utan en klar vinnare, inget av alternativen fick egen majoritet och svenska folket valde in åtta partier i riksdagen. I rapporten **Åttapartivalet 2010** får du en grundläggande och lättillgänglig analys av svenskt väljarbeteende. Rapporten innehåller också uppdateringar av de viktigaste tidserierna som beskriver hur svensk valdemokrati mår och förändras.



## Större efterfrågan på arbetskraft

För den som är nyutexaminerad sjuksköterska inom anes-  
tes-, intensiv, operationssjukvård eller receptarie så finns det gott om jobb att söka. Den som läst bibliotekarie- eller juristutbildningen har det tuffare. Det visar **Arbetskraftsbarometern** som är en årlig enkätundersökning som ger snabb och enkel information om arbetsmarknadsläget för olika utbildningsgrupper.



## SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Alla publikationerna kan laddas ner som pdf-er från [www.scb.se](http://www.scb.se). Vissa av dem kan du även beställa tryckta.



Foto: iStockphoto

# Många nya företag i städbranschen

Sysselsättningen i lokalvårdsbranschen har ökat sedan RUT-avdraget infördes, men den stora ökningen tog fart åren innan skattereduktionen infördes. Antalet nya företagare i branschen har också ökat, särskilt bland utrikesfödda kvinnor.



I juli 2007 infördes en skattereform som innebar att privatpersoner kan ansöka om skattereduktion för hushållsnära tjänster, så kallat RUT; Rengöring, Underhåll och Tvätt. Tjänster som man kan få RUT-avdrag för är till exempel städning, fönsterputsning, viss barnpassning och gräsklippning. Skatteverkets utbetalningar för RUT-avdrag har ökat varje år sedan införandet och var 2011 upp i 1,8 miljarder kronor.

Den registerbaserad arbetsmarknadsstatistiken, RAMS, gör det möjligt att titta på sysselsättningen i enskilda branscher. Tyvärr ger indelningen ingen möjlighet att skilja på lokalvård hos privatpersoner och lokalvård för företag, men branschen *lokalvård* omfattar många företag som erbjuder RUT-tjänster. I branschen ingår olika typer av verksamhet, bland annat rengöring av kontor, hus och lägenheter.

## 49 000

personer arbetade i lokalvårdsbranschen 2010

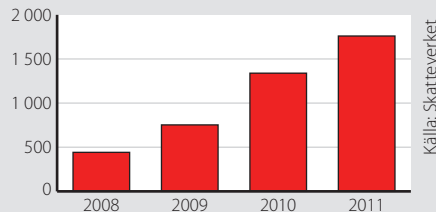


# 4,5

procent av  
invånarna i Botkyrka  
kommun arbetar  
inom lokalvård

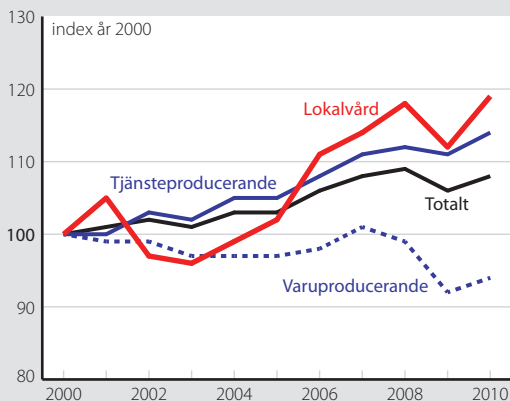
## RUT-BELOPPEN ÖKAR

Utbetalda belopp av Skatteverket för avdrag för hushållsarbete, miljoner kronor



## SYSSELSÄTTNINGEN ÖKADE INOM LOKALVÅRD

Index över sysselsättningsutveckling i lokalvård jämfört med riket samt varu- och tjänsteproducerande branscher



Genom att skapa ett **index** kan vi jämföra utvecklingen mellan branscher av olika storlek. Sysselsättningen i alla branscher sätts till 100 för det startår som man väljer. Efterföljande år delas med sysselsättningen för startåret och på så sätt ger indexserien en bild av utvecklingen. Under 2009 var arbetsmarknaden svag i hela ekonomin, vilket syns i alla index i diagrammet.



Foto: iStockphoto

→ **ETT AV ARGUMENTEN** för att införa RUT-avdraget var att sysselsättningen i branschen skulle öka. Sedan skattereformen infördes 2007 har sysselsättningen i branschen också ökat med fyra procent. Det innebär att nästan 49 000 personer förvärvsarbetade i lokalvårdsbranschen 2010. Det var ungefär en procent av den totala sysselsättningen och 1,5 procent av tjänstesektorn.

Ökningen inom lokalvård började redan innan 2007. Sett över hela 2000-talet har ökningen nästan varit 20 procent. Det är betydligt mer än både sysselsättningsutvecklingen i riket och i hela tjänstesektorn, som båda har ökat kring tio procent. Det kan även jämföras med den varuproducerande delen av ekonomin som har minskat under samma period.

**MÅNGA AV ARBETSTILLFÄLLEN** inom lokalvård finns i de regioner där flest personer bor. Det har också varit i dessa områden som ökningen av förvärvsarbetande varit störst sedan 2007. Under det senaste decenniet har antalet arbetstillfällen i lokalvård nästan fördubblats i de kommuner som ligger i nära anslutning till de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Vad gäller den lokalvård som berättigar till RUT kan vi få en uppfattning om vart arbetet utförs. I SCB:s databaser finns uppgifter om vilka som beviljats skattereduktion av Skatteverket. Dessa visar att

det är i förortskommuner som Danderyd, Lidingö, Lomma, Vellinge och Täby som störst andel personer har utnyttjat RUT-tjänster, mellan sju och tio procent. Däremot behöver de företag som utgör lokalvårdsbranschen inte nödvändigtvis höra hemma i den kommun där arbetet utförs. I två av dessa fem kommuner och framför allt i Täby, har antalet arbetstillfällen i lokalvård ökat. I de övriga tre kommuner har antalet förvärvsarbetande i branschen minskat.

Lilla Edet och Botkyrka var de förortskommuner där lägst andel utnyttjade RUT-avdraget. Däremot ökade antalet förvärvsarbetande inom lokalvård i båda kommunerna. I Botkyrka ökade antalet förvärvsarbetande med 75 procent mellan 2007 och 2010 till 670. Botkyrka var också den kommun av samtliga kommuner i Sverige som hade flest invånare som förvärvsarbetande inom lokalvård, 4,5 procent.

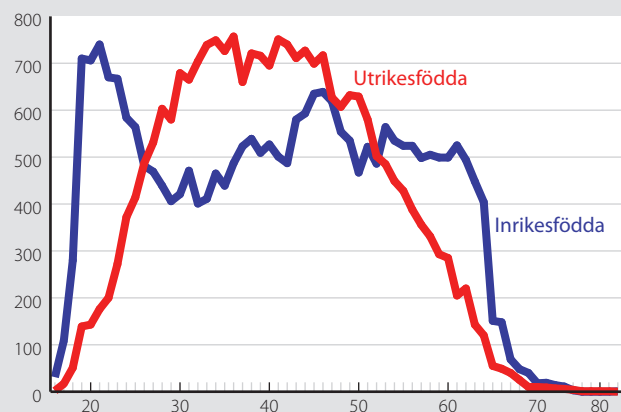
Även i kommungrupperna *Turism- och besöksnäringskommuner* och *Glesbygdskommuner* som bland annat innefattar kommunerna Åre, Båstad, Övertorneå och Ånge har antalet förvärvsarbetande inom lokalvård ökat mycket i jämförelse med flera andra delar av Sverige. I dessa grupper handlar det om relativt få personer i jämförelse med förortskommuner då kommunerna ofta är små. Däremot behöver inte betydelsen av nya arbetstillfällen vara mindre.

## FAKTA

Vi har använt Sveriges kommuner och landstings (SKL) kommungruppsindelning i våra jämförelse. Den sorterar in alla Sveriges kommuner efter gemensamma egenskaper.

## OLIKA ÅLDERSTRUKTUR FÖR IN- OCH UTRIKESFÖDDA

Antal förvärvsarbetande in- och utrikesfödda i ettårsklasser i lokalvårdsbranschen



Antalet företagare inom lokalvård har ökat med

# 24%

sedan RUT-avdraget infördes 2007

Gällivare, Malå och Dorotea var de kommuner där minst andel personer utnyttjade skattereduktionen 2010, under en procent av befolkningen. Dessa kommuner ligger i de norra delarna av Sverige, där antalet förvärvsarbetande inom lokalvård minskade i flera kommuner under 2000-talet.

**VILKA SOM JOBBAR** inom lokalvård kan vi också få en bild av med hjälp av statistiken. Utrikesfödda har ökat i lokalvårdsbranschen sedan avdraget infördes. Andelen har gått från 35 procent till 48 procent mellan 2000 och 2010. På hela arbetsmarknaden ökade andelen utrikesfödda med tre procentenheter till 13 procent och totalt i Sverige var andelen 15 procent av befolkningen.

Genomsnittsåldern för förvärvsarbetande in- och utrikesfödda inom lokalvård var 41 år för båda grupperna. Åldersstrukturen skiljde sig dock en hel del. Inrikesfödda dominerade fram till 21 års ålder för att sedan avta och bli färre än antalet utrikesfödda vid 26 år. Utrikesfödda var sedan fler fram till 52 år, då de inrikesfödda åter igen blev fler till antal.

**ANTALET FÖRETAGARE INOM LOKALVÅRD** har ökat med 24 procent sedan RUT-avdraget infördes 2007. Det kan ses som en stor ökning. På hela arbetsmarkna-

den ökade antalet företagare med sju procent under samma period. Både inom lokalvård och på arbetsmarknaden i helhet utgjorde företagarna en relativt liten andel, knappt var tionde förvärvsarbetande var företagare i respektive grupp.

Andelen utrikesfödda var högre bland företagarna än bland samtliga förvärvsarbetande inom lokalvård. 53 procent av företagarna var utrikesfödda jämfört med 48 av samtliga förvärvsarbetande. Det har varit en ökande andel under hela 2000-talet och bara sedan RUT-avdraget infördes 2007 har antalet utrikesfödda företagare ökat med mer än 40 procent.

**AV DE NYA FÖRETAGARNA** utgjorde kvinnorna 59 procent, av totalt 950 personer. Som nya företagare räknas personer som 2009 var anställda eller som inte hade något förvärvsarbete och som 2010 hade som huvudsaklig verksamhet att driva företag inom lokalvård. Ungefär var fjärde person av dessa nya företagare hade året innan en anställning inom lokalvård som övergick till företagande.

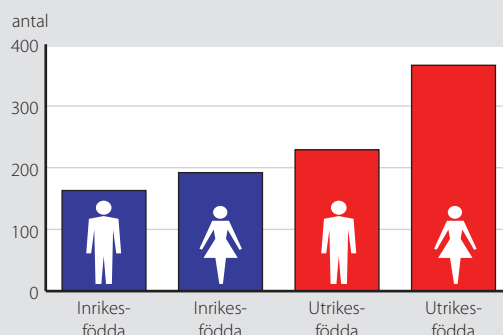
Av de 950 nya företagarna var 63 procent utrikesfödda och utrikesfödda kvinnor utgjorde nästan 40 procent av samtliga nya företagare i branschen. ■



Foto: Michael Engman, Nordic photos

## UTRIKES FÖDDA KVINNOR STARTAR FÖRETAG INOM LOKALVÅRD

Nya företagare efter kön och in- och utrikesfödda 2010



**FÖR ATT BESKRIVA** olika branscher så utgår man från en så kallad näringsgrensindelning, där varje arbetsställe klassas utifrån den huvudsakliga verksamheten. 2007 förändrades den svenska näringsgrensindelningen. För att kunna visa utvecklingen över en längre tid använder vi här den tidigare indelningen från 2002.

Läs mer om näringsgrensindelningar på SCB:s hemsida, under klassifikationer och standarder.

**Maria Håkansson**

arbetar med registerbaserad arbetsmarknadsstatistik på SCB  
019-17 66 82  
maria.hakansson@scb.se



# Stor utmaning på framtidens arbetsmarknad

Efterfrågan på arbetskraft förväntas öka i Sveriges tre storstadsregioner, men det är stor skillnad mellan olika utbildningsgrupper.

**S**torstadsregionerna har under de senaste 20 åren fått en allt större betydelse i den svenska ekonomin. Mycket talar för att koncentrationen av befolkning, sysselsättning och produktion till storstadsregionerna kommer fortgå under kommande decennier. Att säkra en bra matchning mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft med rätt utbildning blir en utmaning för regionerna.

Mellan år 2009 och 2020 beräknas den totala efterfrågan på arbetskraft öka i de tre storstadsregionerna – i Stockholm allra mest. Detta gäller såväl i absoluta tal som procentuellt. I Stockholm förväntas efterfrågan öka med cirka 199 000 personer eller drygt 19 procent. I Västra Götaland med 70 000 personer eller drygt 9 procent och i Skåne med 44 000 personer eller drygt 8 procent. Även utbudet på arbetskraft förväntas öka kraftigt, men kommer utbudet att matcha efterfrågan?

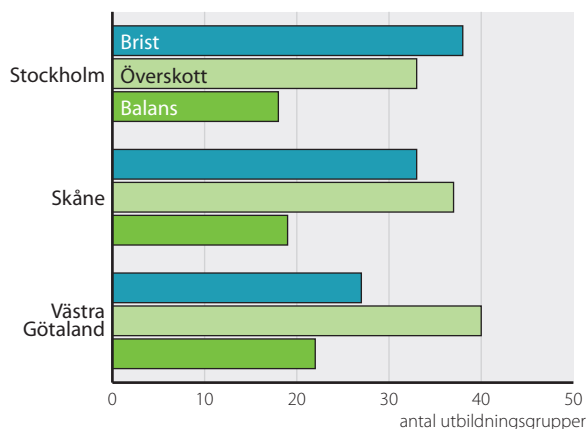
**ETT SÄTT ATT MÄTA UTBILDNINGSBALANSEN** i storstadsregionerna har varit att bedöma vilka utbildningsgrupper som år 2020 förväntas vara i balans, visa överskott eller brist. När skillnaden mellan beräknad tillgång och efterfrågan år 2020 understiger 5 procent av efterfrågan har utbildningsgrupperna klassificerats vara i "balans" medan utbildningsgrupper där efterfrågan överstiger tillgången med mer än 5 procent av efterfrågan har klassificerats som "brist". Utbildningsgrupper där tillgången överstiger efterfrågan med mer än 5 procent av efterfrågan har klassificerats som "överskott".

Varken brist eller överskott inom en utbildningsgrupp är positivt. Vid brist saknas det personer med rätt utbildning som kan utföra efterfrågade arbetsuppgifter och vid överskott får ett antal personer inte arbeta med det de utbildat sig till.

”Projektet, det första i sitt slag, har haft till syfte att utveckla regionala prognoser för beräkning av tillgång och efterfrågan på utbildade.

## FLEST UTBILDNINGSGRUPPER MED BERÄKNAD BRIST I STOCKHOLM ÅR 2020 ...

Antal utbildningsgrupper med förväntad brist, överskott respektive balans



Det finns stora likheter mellan de tre storstadsregionerna vad gäller inom vilka utbildningar det finns risk för att det kommer att finnas brist på utbildad arbetskraft, likaså inom vilka utbildningar det finns risk för att ett överskott på utbildade uppstår. Prognoserna pekar dock på en utveckling där framtida obalanser riskerar att bli störst i huvudstadsregionen.

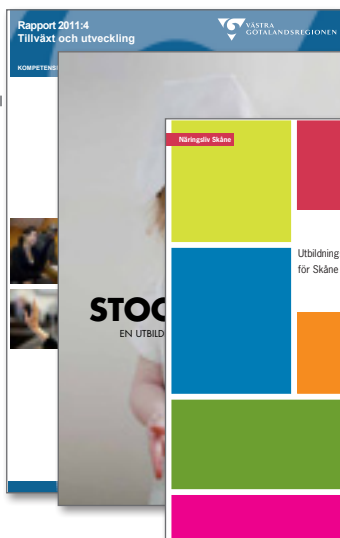
**I PROGNOSEN REDOVISAS** bedömningar för totalt 89 utbildningsgrupper. Stockholm beräknas få fler utbildningsgrupper med brist år 2020 jämfört med Skåne och Västra Götaland. Omvänt väntas Västra Götaland få något fler utbildningsgrupper med överskott. Skåne placerar sig mellan Stockholm och Västra Götaland både vad gäller antalet bristgrupper och antalet överskottsgrupper.

För att även få ett grepp om hur många personer som förväntas beröras, på så sätt att de har en utbild-

## FAKTA

**PROGNOSENA** är framtagna i ett gemensamt utvecklingsprojekt mellan Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Skåne, Västra Götalandsregionen och Prognosinstitutet vid SCB. Projektet, det första i sitt slag, har haft till syfte att utveckla regionala prognoser för beräkning av tillgång och efterfrågan på utbildade. Modellen har i hög grad anpassats till SCB:s nationella prognos över tillgång och efterfrågan på utbildade, se *Trender och prognoser 2008*.



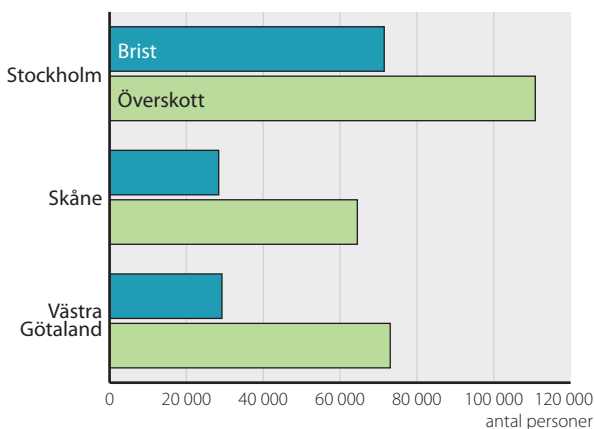


## Lästips

I publikationerna finns en mer detaljerad metodbeskrivning. På [www.scb.se/valfard](http://www.scb.se/valfard) finns länkar.

### ... MEN FLER PERSONER I UTBILDNINGSGRUPPER MED ÖVERSKOTT

Förväntat antal personer i utbildningsgrupper med brist respektive överskott år 2020



ning där det antingen råder brist eller överskott, har vi tittat på hur många individer som ingår totalt i de olika utbildningsgrupperna. Noterbart är att det i Stockholm förväntas vara klart fler personer som har en utbildning där det råder överskott än där det råder brist. Detta trots att det i Stockholm är fler utbildningsgrupper med brist än med överskott.

Vi har studerat 89 utbildningsgrupper vilka i sin tur grupperas in i nio olika utbildningsinriktningar. På denna nivå uppvisar de tre storstadsregionerna **brist** i huvudsak inom samma utbildningsinriktningar, nämligen *Pedagogik och lärarutbildning* och *Hälso- och sjukvård samt social omsorg*. I Stockholm, till skillnad från de andra regionerna, beräknas det även bli betydande brist inom *Teknik och tillverkning*. **Överskott** förväntas i alla tre regionerna främst inom *Allmän utbildning* och *Humaniora och konst*. Även inom områdena *Naturvetenskap, matematik och data*

### ETT URVAL AV INTRESSANTA UTBILDNINGSGRUPPER DÄR FRAMTIDA BRIST BEDÖMS SOM STOR

#### STOCKHOLMS län år 2020

	Efterfrågan	Tillgång	Relativ brist, %
Biomedicinska analytiker	3 200	2 000	-39
Tandsköterskeutbildning	2 100	1 300	-35
Transportutbildning, gymnasial	9 400	6 100	-35
Högskole-/gymnaseingenjörer	71 500	50 600	-29
Omvårdnadsutbildning, gymnasial	26 400	18 800	-29
Lärare, totalt	40 600	31 200	-23

#### REGION SKÅNE år 2020

	Efterfrågan	Tillgång	Relativ brist, %
Tandsköterskeutbildning	1 500	1 000	-37
Transportutbildning, gymnasial	7 500	5 500	-27
Högskole-/gymnaseingenjörer	24 100	19 300	-20
Omvårdnadsutbildning, gymnasial	22 300	17 800	-20
Lärare, totalt	24 500	20 100	-18

#### VÄSTRA GÖTALAND år 2020

	Efterfrågan	Tillgång	Relativ brist, %
Receptarier	1 200	800	-33
Biomedicinska analytiker	1 900	1 300	-29
Tandsköterskeutbildning	2 000	1 400	-27
Omvårdnadsutbildning, gymnasial	29 900	23 900	-20
Lärare, totalt	32 800	30 100	-8

samt *Lant- och skogsbruk och Djursjukvård* beräknas överskott uppstå.

**EN ALLT ÄLDRE BEFOLKNING** kommer att innebära en markant ökad efterfrågan på utbildade inom vård och omsorgsyrken. I Stockholm handlar det framförallt om behov av fler läkare och sjuksköterskor samt biomedicinska analytiker. I Skåne och Västra Götaland bedöms det finnas särskilt stort behov av fler utbildade barnskötare, biomedicinska analytiker, tandsköterskor och receptarier – för att ta några exempel. ■

#### ÖVRIGA REGIONALA KONTAKTPERSONER

Jonas Örtquist, Länsstyrelsen i Stockholms län  
jonas.ortquist@lansstyrelsen.se

Keili Jögeva Saluveer, Västra Götalandsregionen  
keili.jogeva@vgregion.se

#### Anders Axelsson

arbetar som utredare på Region Skåne  
040-675 34 09  
anders.axelsson@skane.se



#### Ingrid Bergström Levander

arbetar med utbildningsanalyser/prognoser på SCB  
08-506 949 60  
ingrid.bergleva@scb.se



**NY AVGIFT FÖR UTLÄNDSKA STUDENTER:**

# Många avstår sin plats

” De är de första under modern tid som ska betala avgifter för studier vid statliga universitet och högskolor i Sverige.

**Studenter från stora delar av världen måste, sedan hösten 2011, betala för utbildning i Sverige. 1 350 avgiftspliktiga studenter började studera i Sverige den första terminen efter regelförändringen.**

» Från och med hösten 2011 ska studenter från länder utanför EU/EES och Schweiz, som inte deltar i utbytesprogram, betala avgifter för högskolestudier i Sverige. Studieavgifterna ska ge full kostnadstäckning, vilket innebär att avgifterna ofta kan uppgå till mer än 80 000 kronor per läsår.

Antalet studenter från framför allt Asien har ökat kraftigt under lång tid. I och med att avgifterna införts väntas antalet inresande så kallade tredjelandsstudenter minska kraftigt, åtminstone i ett första skede. De studenter som börjat studera i Sverige före reformen kan emellertid avgiftsfritt

# 34

lärosäten registrerade avgiftsskyldiga studenter hösten 2011

fortsätta studera den utbildning (kurs eller program) de påbörjat. En snabb minskning av antalet nybörjare från vissa länder ger därför inte lika snabb effekt på det totala antalet studerande från dessa länder.

**HÖGSKOLEVERKET HAR** på regeringens uppdrag följt upp implementeringen av reformen. Ett led i uppföljningen var att Höskoleverket och Verket för högskole-service gjorde en gemensam enkät till universitet och högskolor under hösten 2011.

Det var 34 lärosäten som uppgav att de hade studieavgiftsskyldiga studenter registrerade höstterminen 2011. Sammantaget var 1 350 studieavgiftsskyldiga studenter registrerade. De avgiftsskyldiga studenterna utgör cirka 0,4 procent av de 348 000 studenter som registrerats vid universitet och högskolor till och med 15 oktober 2011. Ur det perspektivet är de studieavgiftsskyldiga studenterna få, men intressanta eftersom de är de första under modern tid som ska betala avgifter för studier vid statliga universitet och högskolor i Sverige.

Lärosätena har angett att de antagit drygt 4 600 avgiftsskyldiga studenter till studiестarten hösten 2011. Det totala antalet avgiftsskyldiga studenter som sedan faktiskt börjat studera var 1 350. Det innebär att andelen registrerade av de antagna studieavgiftsskyldiga studenterna var låg, 29 procent. Motsvarande andel av de svenska antagna är 79 procent.

Det fanns också knappt 100 antagna som hade betalat studieavgift, men ändå inte påbörjat studierna. Det vanligaste skälet till att dessa antagna studenter inte påbörjat studierna var problem med uppehållstillstånd. Näst vanligaste skäl för utebliven studiestart var personliga omständigheter, såsom sjukdom eller familjeskäl, följt av utbildningsskäl, såsom att studenten antagits någon annanstans eller senarelagt studiестarten.

**SAMTIDIGT SOM STUDIEAVGIFTER** införts har statliga stipendier skapats för att främja rekryteringen av särskilt kvalificerade avgiftsskyldiga studenter, sammanlagt 60 miljoner kronor 2011. Hälften av stipendiebeloppet gick till särskilt kvalificerade studenter från ett antal utvecklingsländer och ska täcka både studieavgift och levnadsomkostnader, medan den andra hälften endast får täcka hela, eller delar av, studieavgiften. Utöver dessa statliga stipendier administrerar en del lärosäten stipendier finansierade av egna medel eller från företag och organisationer.

Enligt lärosätenas enkätsvar hade 569 av de 1 348 registrerade studieavgiftsskyldiga studenterna någon form av svenskt stipendium, det vill säga drygt 40

procent. Det var dock fler som erbjöds stipendium, men 30 procent av dem som fick erbjudande tackade ändå nej till studieplatsen. Den vanligaste anledningen var att nivån för levnadsomkostnaderna i Sverige upplevdes som för hög. Näst vanligaste skälet att tacka nej till stipendium var att studenten fått ett annat utbildnings- och/eller stipendieerbjudande som var bättre.

**LÄROSÄTENAS UPPGER** att reformen har inneburit omfattande merarbete som inte upplevs vara i relation till antalet studieavgiftspliktiga studenter. Bland annat har det inneburit ett betydande arbete att fastställa priser på alla kurser, avgöra eventuell avgiftsplikt, och att utbyta information med de sökande på ett rättssäkert sätt. Arbete har tillkommit med att hantera studieavgifter och stipendier. Mer än hälften av lärosätena har ökat sina insatser för rekrytering av utländska studenter på olika sätt. Flera lärosäten har också anställt särskild personal för ändamålet. ■



Rapporten **Avgiftsreformen - lärosätenas första erfarenheter** (Rapport 2011:17 R) finns att läsa på högskoleverkets hemsida, [www.hsv.se](http://www.hsv.se)

**Marie Kahlroth**

arbetar som utredare på Högskoleverket  
08-563 085 49  
[marie.kahlroth@hsv.se](mailto:marie.kahlroth@hsv.se)



Redaktör:  
**Kenny Petersson**

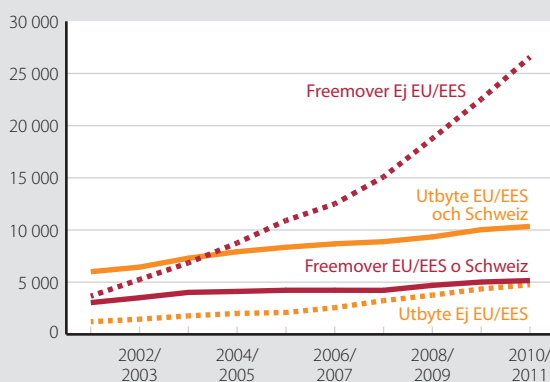
## Bakgrund

### Snabb ökning av utländska studenter

Under 2000-talet ökade alla sorters inresande studenter på svenska universitet och högskolor. Antalet inresande studenter som deltog i utbytesprogram både inom och utanför det Europeiska samarbetet ökade under läsåren 2001/2002 till 2010/2011. Den allra största ökningen stod dock så kallade **freemovers** för. Det är studenter som sökt sig till Sverige på egen hand och inte genom ett organiserat utbyte. Läsåret 2010/2011 fanns det nästan 32 000 freemovers på svenska universitet och högskolor. Av dem kom knappt 27 000 studenter från länder utanför det europeiska samarbetet, som omfattar EU, EES länderna samt Schweiz.

### FREEMOVERS ÖKADE MEST

Antal registrerade inresande studenter per läsår, efter förutsättning för utbildningsplats



På tidningens baksida kan du se var freemovers i Sverige kommer ifrån.

Hur jämställda är kvinnor och män i Sverige och vad pysslar vi egentligen med under dygnets alla 24 timmar? Svaren får vi i **tidsanvändningsundersökningen** som SCB gör på uppdrag av regeringen. Mikael Molén på SCB berättar mer.

## Vart tar tiden vägen?

**T**idsanvändningsundersökningen skiljer sig helt från de flesta av SCB:s övriga undersökningar där intervjuer eller enkäter är det huvudsakliga arbetsredskapet. Utöver en halvtimmest lång telefonintervju så är det här istället en tidsdagbok uppdelad i tiominutersintervall som är det viktigaste instrumentet. Deltagarna ska helt enkelt skriva ner vad de gör under dygnets alla timmar. De ska även beskriva var de är när aktiviteten utförs och om de då har sällskap med någon. De beskrivna aktiviteterna klassas sedan som till exempel förvärvsarbete, studier, resor, läsning, sömn eller olika typer av hem-

arbete, enligt ett hierarkiskt kodsysteem som innehåller över 200 olika aktiviteter. Varje deltagare får två slumpvis utvalda dagar då de ska föra dagbok.

*– Det kan verka jobbigare och svårare än det egentligen är. Många på min enhet och även intervjuarna testade att föra dagbok innan själva undersökningen startade, berättar Mikael Molén på SCB som är ansvarig för den senaste undersökningen.*

*– Det var viktigt för oss att förstå vad vi egentligen begär av uppgiftslämnarna. Både för att kunna förklara hur dagboken fylls i men kanske viktigast, för att kunna förmedla att det inte är så svårt och jobbigt.*

**DET HUVUDSAKLIGA SYFTET** med undersökningen, som bygger på 6 500 dagboksböcker fördelade över årets alla dagar, är att följa utvecklingen av jämställdheten mellan kvinnor och män.

*– Förra årets undersökning visar att männen ökar sitt hemarbete medan kvinnorna lägger allt mer tid på förvärvsarbete istället för hemarbete. En småbarnsmamma idag ägnar 90 minuter mindre tid per dag åt hemarbete jämfört med 1990.*

### DE DETALJERADE REDOVISNINGARNA

kan även användas till mycket annat. Här finns till exempel information om vilka aktiviteter vi utför med hjälp av internet, hur och när vi reser med bil och kollektivtrafik och även hur ofta vi väljer att motionera.

*– Såväl samhällsplanerare, som beslutsfattare och arbetsmarknadsanalytiker kan ha nytta av materialet. Intresset från massmedia är också mycket stort. Det här är statistik som alla kan relatera till på något sätt.*

Tidsanvändningsundersökningar görs inte bara i Sverige utan över hela världen. Här kan vi hitta helt andra jämförelser. Till exempel att 35 procent av svenskarna sov klockan 22 en vardagkväll år 2000 medan bara 5 procent av spanjorerna gått till sängs den tiden. Inom EU pågår det en harmonisering av undersökningarna så de ska bli enkla att jämföra med varandra. Även i utvecklingsländer är man intresserad av att se vad befolkningen använder sin tid till. Men då ibland ur ett annat perspektiv än jämställdheten, man vill kanske förstå vad människor gör för att klara sig på knappa medel. Hur får de ihop pengar eller mat?

En av de större svårigheterna med den här undersökningen är att alltfler av de utvalda väljer att inte delta. En utveckling som gäller de flesta statistiska undersökningar. Allra svårast är det att få ensamstående män med barn och unga män i storstadsområden att delta.

Mikael tror att vi måste tänka nytt.

*– Om tio år kommunicerar vi troligen med varandra på ett annat sätt än idag och jag tror inte att många vill fylla i pappersdagböcker med penna. Kanske ska vi lansera tidsanvändningsappen nästa gång undersökningen görs?*

För den som vill veta mer ger SCB i sommar ut en rapport med bredare beskrivningar om undersökningen och några mer djupgående analyser.

Susanne Ekholm



Foto: Monica Holmberg



# MÄNS HUSHÅLLSARBETE ÖKAR

– men kvinnorna gör fortfarande mest hemma

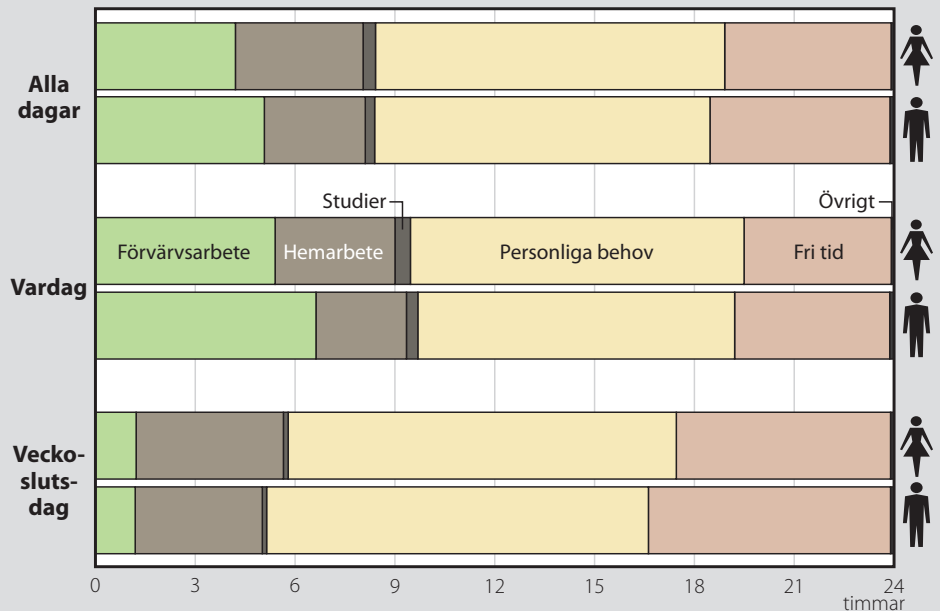
**I Sverige arbetar vi drygt en tredjedel av dygnet och sover åtta timmar. Vi sitter mer vid dator och framför tv än för 20 år sedan och använder istället mindre tid till hemarbete, läsning och social samvaro. Det visar den senaste tidsanvändningsundersökningen från SCB. →**





## I GENOMSNITT ARBETAR VI EN TREDJEDEL AV DYGNET

Genomsnittlig tid för aktiviteter år 2010/2011. Befolkningen 20–64 år. Timmar per dag.



I genomsnitt arbetar kvinnor och män lika mycket, men män utför mer betalt förvärvsarbete och kvinnorna mer obetalt hemarbete.

» En genomsnittlig kvinna eller man i yrkesverksam ålder (20–64 år) lägger ner ungefär en tredjedel av ett genomsnittligt dygn på olika sorters arbete. Det fördelar sig jämnt mellan könen, i alla fall om vi tittar på det totala arbetet, det vill säga summan av betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete.

Även om kvinnor och män arbetar ungefär lika mycket ett genomsnittligt dygn så skiljer sig fördelningen mellan betalt och obetalt arbete mellan könen. Jämfört med män så består kvinnors totala arbete i större utsträckning av obetalt hemarbete, till exempel laga mat, städa och ta hand om barnen. Männerna koncentrerar sitt arbete till vardagarna, medan det är vanligare att kvinnor fördelar sitt arbete jämnt över veckans alla dagar.

**RESTEN AV DYGNET**, de två tredjedelarna som inte består av arbete, kan något förenklat delas in i tid för personliga behov och fri tid. De personliga behoven omfattar grundläggande aktiviteter såsom att sova, äta och att ta hand om sin personliga hygien. Återstoden av dygnets timmar kan i stort sett kate-

# 21.30

är TV-tittandet som störst i Sverige

goriseras som fri tid. Det är tid som individen, i någon mening, själv bestämmer över och ofta fritt kan tillägna olika sorters aktiviteter, exempelvis att titta på tv, umgås med vänner, träna eller att sitta vid datorn.

**I SÖMN ÄR KVINNOR OCH MÄN** jämställda. Båda sover i genomsnitt strax under 8 timmar en genomsnittlig natt. Medan kvinnor lägger ytterligare en halvtimme på de personliga behoven, främst den personliga hygien, ser män till att använda tiden till någon fritidsaktivitet istället. Kanske ser de lite på tv eller spelar dataspel? Just dessa aktiviteter är något som män i genomsnitt lägger mer tid på jämfört med kvinnor.

**EFTERSOM UNDERSÖKNINGEN** har genomförts två gånger tidigare har vi möjlighet att se hur

tidsanvändningen har förändrats. Den totala veckoarbetstiden är i stort sett densamma som för 20 år sedan, för både kvinnor och män. Däremot har fördelningen mellan obetalt och betalt arbete förändrats över tiden.

Störst förändring, jämfört med undersökningen 1990/1991, visar kvinnornas fördelning av arbetstiden. Samtidigt som de har minskat sin tid för obetalt arbete har de ökat sitt betalda arbete med ungefär en halvtimme en genomsnittlig dag. För männen är förändringen motsatt. De har minskat sin betalda arbetstid med mer än 30 minuter en genomsnittlig dag, samtidigt som de ägnar några enstaka minuter mer åt det obetalda arbetet idag jämfört med för 20 år sedan. Fördelningen mellan betalt och obetalt arbetet ser med andra ord ut att ha jämnats ut mellan könen även om kvinnorna fortfarande gör en större andel av det obetalda arbetet.

År 1990/91 gjorde kvinnorna i genomsnitt 62 procent av det obetalda arbetet. År 2000/01 var motsvarande siffra cirka 60 procent och år 2010/11 var den 56 procent.

## MÄNS BETALDA ARBETE MINSKAR

Genomsnittlig tid för aktiviteter, 1990/91, 2000/01 och 2010/11. Befolkningen 20–64 år. Alla veckodagar. September – maj.

timmar/dygn

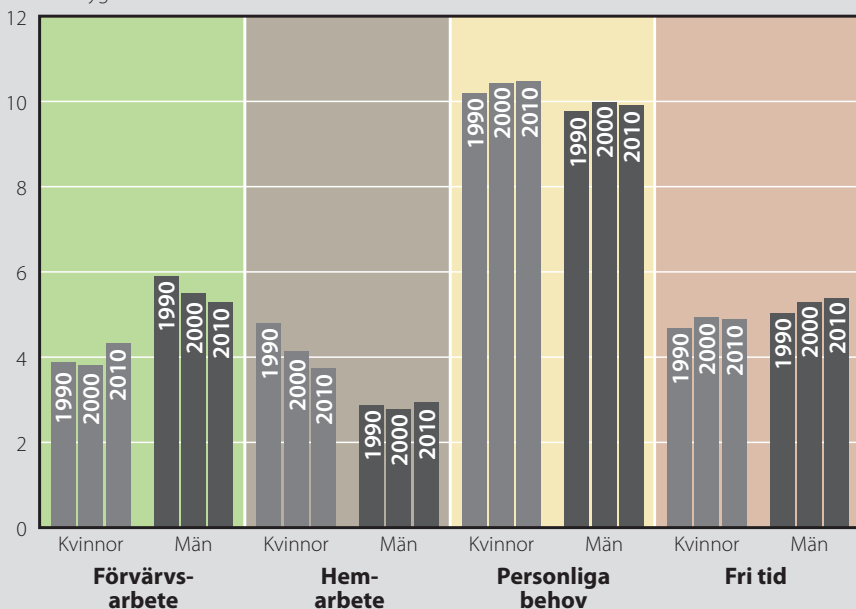


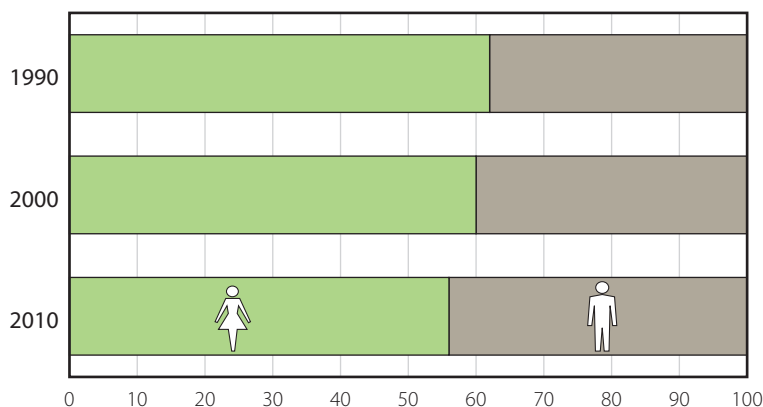
Foto: iStockphoto



Kvinnor har minskat sin tid för städning, matlagning och liknande i högre utsträckning än män har ökat sin tid.

## KVINNORS DEL AV HEMARBETET MINSKAR

Fördelning av det totala hemarbetet år 1990/91, 2000/01 och 2010/11. Befolkningen 20–64 år. Alla veckodagarna. September – maj.



**KVINNORNA HAR MINSKAT** sin tid på de flesta hushållssysslor, samtidigt som det jämfört med tidigare är en mindre andel kvinnor som noterat dessa typer av sysslor i sina dagböcker. Att andelen minskat innebär inte att det är fler personer idag som aldrig utför någon form av hushållssyssla. Det beskriver bara hur stor andel av alla kvinnor och män som utförde denna typ av aktivitet en genomsnittlig dag. För

männen är det idag en större andel som utför hushållssysslor jämfört med tidigare. Män lägger framför allt mer tid på att laga mat än tidigare.

**HUR DYGNETS TIMMAR** fördelas på olika aktiviteter påverkas självklart av hur personens livssituation ser ut. En tonåring som fortfarande bor hemma hos sina föräldrar har helt andra förutsättningar att själv styra sin tid

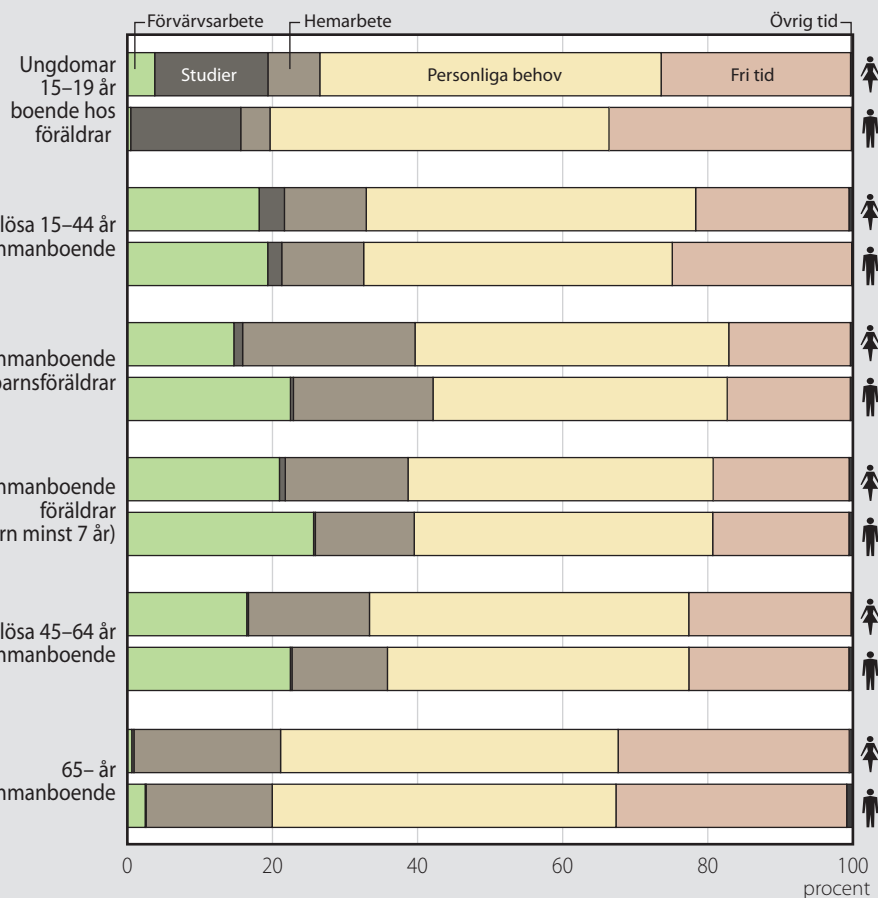
jämfört med en ensamstående mamma med två barn. För att kunna jämföra tidsanvändningen i olika livssituationer har vi skapat så kallade familjecykelgrupper, där man tar hänsyn till både ålder och familjesituation.

Tiden vi lägger ner på personliga behov skiljer sig inte nämnvärt åt mellan de olika familjecykelgrupperna. Huvudaktiviteten sömnen, är ungefär densamma för alla. Det är främst den fria tiden som förändras bero



## PAPPOR FÖRVÄRVSARBETAR MEST

Tid efter familjecykel alla dagar, 15–84 år, 2010/11



Tonårspojkar och pensionärer är de grupper som har mest fri tid.



4 timmar, drygt, lägger kvinnor på hemarbete under en genomsnittlig veckoslutsdag.

→ ende på i vilken fas i livet man befinner sig. I den fria tiden ingår aktiviteter som att titta på tv, motionera, umgås eller att helt enkelt bara vila. Även den tiden vi lägger ner på förvärsarbete skiljer sig åt, främst därför att många föräldrar väljer att periodvis korta sin tid på arbetet för att istället prioritera tiden med sina barn.

De flesta i gruppen över 65 år är pensionerade och har, jämfört med de flesta andra grupper, gott om fri tid. Minst fri tid har föräldrar, de ska både hinna förvärsarbete och ta hand om barnen. Deras fria tid är dessutom begränsad till vissa tider på dygnet i högre grad än för pensionärerna som oftast inte på samma sätt behöver anpassa dagens verksamhet efter fasta hållpunkter.

Trots att det är relativt få svarande i gruppen 15–19 år som bor hos sina föräldrar så indikerar resultaten att pojkar och flickor

lägger sin tid på olika saker redan i unga år. Flickor lägger nästan dubbelt så mycket tid på dagligt hemarbete som städning och matlagning jämfört med pojkar i samma familjecykelgrupp. Sammantaget har pojkar klart mer fri tid än vad flickor har, främst beroende på att pojkarna lägger mycket mer tid på dataspel än flickor. Eftersom det inte är någon större skillnad mellan könen när det gäller tid för att äta, sova och ta hand om sin hygien så indikerar det att



Det är främst den fria tiden som förändras beroende på i vilken fas i livet man befinner sig i.

flickor i högre grad bidrar med produktivt arbete, det vill säga förvärsarbete, studier och hemarbete, än vad pojkar gör.

**TIDEN VI LÄGGER PÅ** hemarbete har minskat överlag trots att män i genomsnitt lägger mer tid på dessa aktiviteter jämfört med för 20 år sedan. Kvinnor har alltså minskat sin tid för städning och matlagning i högre utsträckning än männen har ökat sin tid. En sammanboende småbarnsmamma år 2010 har minskat sitt hemarbete med cirka 90 minuter per dag jämfört med hur det såg ut för 20 år sedan. En anmärkningsvärd förändring som kan bero på ett förändrat beteende men även på att sammansättningen av redovisningsgruppen är annorlunda.

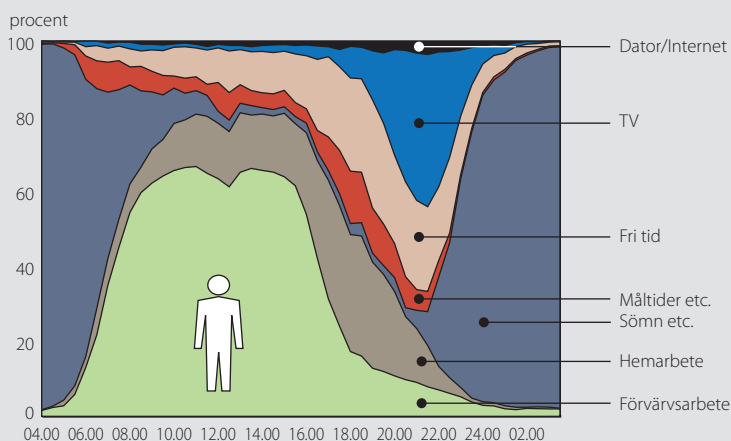
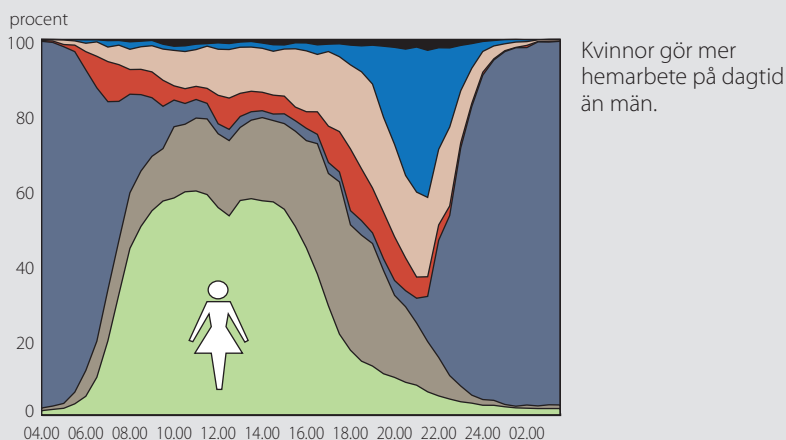
En annan förändring som gäller samtliga familjecykelgrupper är att vi minskat tiden för social samvaro, samtidigt som den mång-





## STORA LIKHETER MELLAN KVINNOR OCH MÄNS DAG

Andel kvinnor och män som utövat aktiviteter vid olika tidpunkter en genomsnittlig vardag år 2010/11. Befolkningen 20–64 år



De aktiviteter som uppgiftslämnarna anger i sina dagböcker kodas enligt en hierarkisk lista, som på detaljnivå innehåller allt från biodling till läsläsning och sängläge på grund av sjukdom. Totalt finns över 200 olika aktiviteter beskrivna och dessa slås sedan ihop till grupper av aktiviteter, som i sin tur kan klumpas ihop till huvudaktiviteter.

## AKTIVITETER

### Föroverarbete, arbetsresor m.m.

- Arbetsresor
- Föroverarbete
- Annan tid på arbetsplatsen

### Hemarbete

- Resor i samband med hemarbete
- Hushållsarbete
- Underhållsarbete
- Omsorg om egna barn
- Omsorg om andra
- Inköp av varor och tjänster och andra ärenden
- Annan hemarbete
- Ospecificerat hemarbete

### Personliga behov

- Resor i samband med personliga behov
- Personlig omvårdnad
- Måltider

### Utbildning

- Resor i samband med utbildning
- Utbildning
- Studiecirklar, hobbystudier m.m.
- Ospecificerat om utbildning eller studiecirklar, hobbystudier m.m.

### Fritid

- Resor i samband med fritidsaktiviteter
- Idrott och friluftsliv
- Föreningsliv
- Underhållning, kultur
- Social samvaro
- Radio, TV, DVD, video
- Läsning
- Hobbies
- Annan fritid
- Ospecificerad fritid

### Annat,ospecificerat

facetterade aktiviteten *Hobbies* ökat. En tänkbar förklaring kan vara att telefonsamtal, som kategoriseras som social samvaro, ersatts av sms och sociala medier vilka kategoriseras som dator-/internetanvändning som i sin tur ingår i gruppen *Hobbies*. Den teknologiska utvecklingen när det gäller exempelvis smartphones och internet har således påverkat hur vi lever våra liv idag.

**TEMPOGRAM VISAR** hur stor andel av en viss grupp som utför olika aktiviteter vid olika tidpunkter på dygnet. Med hjälp av tempoqram kan vi se när på dygnet kvinnor och män utför olika aktiviteter en genomsnittlig vardag. Vi kan se att befolkningen i Sverige äter på olika tider. Störst andel, av både män och kvinnor, tittar på tv vid 21.30-tiden och de flesta i åldern 20–64 år går och lägger sig ungefär samtidigt. Det sistnämnda

har förstås att göra med när på dagen som föroverarbetsstunden är förlagd. Runt klockan 12 visar tempoqrammen att många personer äter lunch.

En större andel av kvinnorna utför hemarbete på dagarna jämfört med andelen män. Det har till stor del att göra med att en större andel män föroverarbetar stora delar av dagen, jämfört med kvinnor. Även om det finns tydliga skillnader mellan könen kan vi konstatera att kvinnor och män i stort har en liknande fördelning över när på dygnet olika aktiviteter utförs. ■

### Mikael Molén

arbetar med tidsanvändningsstatistik på SCB  
019-17 68 92  
mikael.molen@scb.se



Utvecklingen mot att lika många kvinnor som män ska vara representerade i politiken och i höga positioner i företagen går fortare inom vissa områden än andra. I riksdag och regering finns idag ungefär lika många kvinnor som män. Däremot dominerar männen stort i ledningen för börsföretag. Det och mycket annat kan man hitta i SCB:s nya jämställdhetsportal.

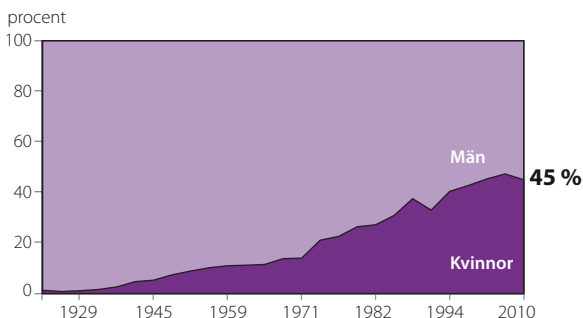
# Ojämn fördelning av makten

» Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Så lyder det övergripande jämställdhetspolitiska målet som riksdagen antog år 2006. Makt kan utövas på många sätt. Formell makt utövas bland annat i riksdagen, på arbetsplatser och i företagsstyrelser. En jämn fördelning av makt och inflytande är en förutsättning för att både kvinnor och män ska ha möjlighet att forma villkoren för beslutsfattandet och påverka samhällsutvecklingen.

I DE SENASTE ALLMÄNNA VALEN röstade en något större andel kvinnor än män. Fler män än kvinnor valdes. Det resulterade i att könsfördelningen bland ledamöterna i riksdagen blev 45 procent kvinnor och 55 procent män. Andelen kvinnor nådde en topp vid valet 2006 men sjönk vid valet 2010. Könsfördelningen inom regeringen var i augusti 2011 något jämnare än i riksdagen, 46 procent kvinnor och 54 procent män.

## FLER MÄN ÄN KVINNOR VÄLJS

Riksdagens sammansättning efter val 1921–2010



Källa: Sveriges riksdag

De flesta av riksdagsledamöterna sitter också i ett utskott. I dessa är andelen kvinnor något lägre än i riksdagen, 43 procent. Skillnaden är dock stor mellan

3 %

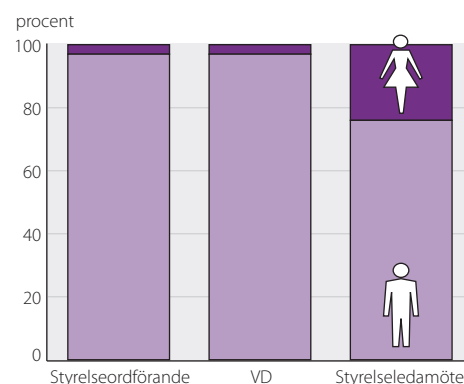
av styrelseordförandena i börsföretag var kvinnor 2011

utskotten. I tre av utskotten, bostads/civilutskottet, justitieutskottet och utbildningsutskottet är majoriteten kvinnor. I de övriga 12 är majoriteten män.

I LEDNINGEN FÖR SVENSKA BÖRSFÖRETAG är den manliga dominansen påtaglig. År 2011 var 97 procent av styrelseordförandena män och 3 procent kvinnor. Samma könsfördelning fanns bland verkställande direktörer. Bland styrelseledamöterna var inte mansdominansen lika stor, 76 procent av styrelseledamöterna var män och 24 procent kvinnor.

## MANLIG DOMINANS I BÖRSFÖRETAG

Styrelser och ledning i börsföretag 2011



Källa: Styrelser och revisorer i Sveriges Börsföretag 2011–2012, SIS Ågarservice AB

I företag som är helt eller delvis statligt ägda är andelen kvinnor högre. Där är 37 procent av styrelseordförandena kvinnor och 63 procent män. Av de verkställande direktörerna är 21 procent kvinnor och 79 procent män.

Andelen kvinnor i styrelser är högre om man ser till alla svenska aktiebolag än om man enbart tittar på de börsnoterade företagen. Största delen, nästan

”  
Högst andel kvinnliga chefer finns inom landstinget, följt av kommunerna.



”I ledningen för svenska börsföretag är den manliga dominansen påtaglig.”

# www.scb.se/jamstaldhet

60 procent, av de kvinnliga styrelsemedlemmarna har dock rollen som suppleant. Det innebär att de bara har rätt att delta i beslutsfattandet när ordinarie styrelsemedlem är frånvarande.

## MÄN ÄR ORDFÖRANDE – KVINNOR ÄR SUPPLEANT

Styrelsemedlemmar efter inrikes/utrikes född och funktion i aktiebolag år 2009

	Procentuell fördelning		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
<b>Inrikes födda</b>				
Styrelseordförande	4	12	11	89
Styrelseledamot	31	59	16	84
Suppleant	59	17	56	44
Arbetsgarerepresentant	2	2	27	73
Verkställande direktör	4	10	12	88
<b>Totalt inrikes födda</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>27</b>	<b>73</b>
<b>Utrikes födda</b>				
Styrelseordförande	4	10	16	84
Styrelseledamot	32	58	21	79
Suppleant	59	20	59	41
Arbetsgarerepresentant	2	2	33	67
Verkställande direktör	4	10	16	84
<b>Totalt utrikes födda</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>33</b>	<b>67</b>

Källa: Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB; Bolagsverket.

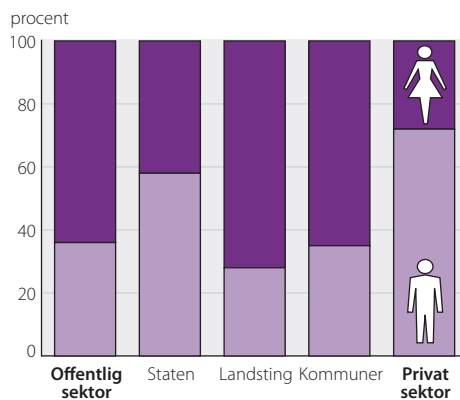
Bland utrikes födda ser mönstret lite annorlunda ut än bland inrikes födda. Här är andelen kvinnor bland styrelseordföranden och verkställande direktörer högre än bland inrikes födda. Trots detta är andelen män betydligt högre bland styrelseordföranden, 89 procent bland inrikes födda och 84 procent bland utrikes födda.

**DE BESLUT SOM FATTATS I STYRELSER** och ledningar verkställs sedan av chefer på olika nivåer. I offentlig sektor finns ungefär 42 500 chefer, och nära två av tre är kvinnor. Högst andel kvinnliga chefer finns inom landstinget, följt av kommunerna. Inom staten finns fler manliga chefer än kvinnliga.

Inom den privata sektorn finns fler chefer, nästan 163 000. Där är tre av tio chefer kvinnor. Högst andel kvinnliga chefer finns bland chefer för särskilda funktioner. I synnerhet bland ekonomichefer, personalchefer och reklam- och pr-chefer. Högst andel manliga chefer finns bland verkställande direktörer och verkschefer. ■

## KVINNLIGA CHEFER I OFFENTLIG SEKTOR – MANLIGA I PRIVAT

Chefer i offentlig och privat sektor, könsfördelning 2010



Källa: Lönestrukturstatistiken, Medlingsinstitutet

## FAKTA

### JÄMSTÄLLDHETS-PORTALEN

SCB har regeringens uppdrag att samla och presentera jämställdhetsstatistik i en portal på SCB:s webbplats.

I portalen finns indikatorer som har tagits fram för att följa de jämställdhetspolitiska delmålen: *en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt mäns våld mot kvinnor ska upphöra*. Utöver detta finns statistik inom tre fördjupningsområden: *I och utanför arbetskraften, entreprenörskap och företagande samt utbildning och forskning*.

### LITTERATUR:

Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål (SOU 2005:66)

Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken (Proposition 2005/06:155)

### Lena Bernhardt

arbetar med jämställdhetsstatistik på SCB  
019-17 65 27  
lena.bernhardt@scb.se



# Vanligast att hon flyttar in hos honom

Bland par som blev föräldrar år 2000 var kvinnan i genomsnitt 25 år och mannen 27 år när de flyttade ihop. De hade i genomsnitt bott tillsammans drygt tre år innan första barnet föddes.

» Vid vilken ålder man flyttar ihop och hur länge man bor tillsammans innan man får barn hänger bland annat samman med utbildningsnivå och bakgrund. Bland de par som fick sitt första barn år 2000 var kvinnan i genomsnitt knappt 25 år och mannen drygt 27 år när de flyttade ihop. Det är stor spridning över åldrarna och det är både vanligt att vara under 20 år och över 30 år när man flyttar ihop. Bland kvinnorna är det relativt vanligt att flytta ihop med sin partner i åldrarna kring 20 år, vilket också är de vanligaste åldrarna för att flytta hemifrån. Bland männen är det ett mindre samband mellan ålder vid flytt hemifrån och ålder då de flyttar ihop med sin partner. Denna skillnad kan tyda på att kvinnor i högre utsträckning än män flyttar hemifrån direkt till ett parförhållande.

**JU HÖGRE UTBILDNINGSNIVÅ** man har desto senare flyttar man ihop med sin partner. Tydligast är skillnaderna bland kvinnor, där de med förgymnasial utbildning ofta har flyttat ihop med sin partner före 20 års ålder. Bland kvinnorna med eftergymnasial utbildning

# 3

år i genomsnitt från man flyttar ihop tills första barnet föds



är det istället vanligt att flytta ihop vid 25 års ålder eller senare. De med högre utbildning flyttar inte bara ihop senare, det är också vanligare bland högutbildade att bo tillsammans länge innan det första barnet föds. I de par där någon har högst förgymnasial utbildning har omkring 10 procent bott ihop i minst fem år vid första barnets födelse medan motsvarande andel är omkring 30 procent för de par där någon har eftergymnasial utbildning.

Att de med högre utbildning också bor ihop längre innan första barnet föds gör att åldern vid första barnets födelse skiljer sig åt mer mellan personer med olika utbildningsnivå än vad åldern vid ihopflyttning gör. Kvinnor med eftergymnasial utbildning flyttar i snitt ihop med sin partner knappt fyra år senare än kvinnor med förgymnasial utbildning, medan ålderskillnaden vid första barnets födelse är sex år. En förklaring till att kvinnor och män med högre utbildningsnivå får barn senare än de med lägre utbildningsnivå är att de flesta väntar med att skaffa barn tills de har etablerat sig på arbetsmarknaden, något som sker senare för de som utbildar sig längre.



När det gäller tiden paret bor tillsammans innan de får barn har också åldern när man flyttade ihop betydelse. Är man yngre när man flyttar ihop kan det ta tid innan man känner sig mogen att skaffa barn och är man lite äldre kan det bli bråttom om man ska hinna få barn. Bland de som flyttat ihop i unga åldrar är det också en stor andel som har bott tillsammans i minst fem år innan de fick barn medan de som var äldre ofta fått barn inom ett par år.

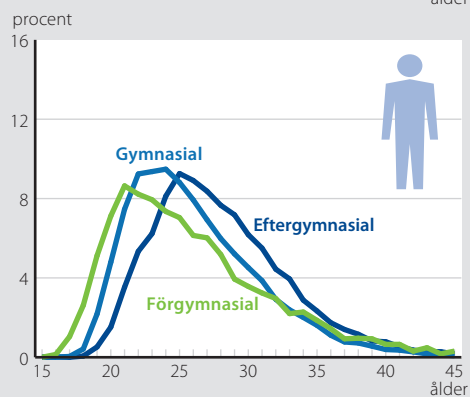
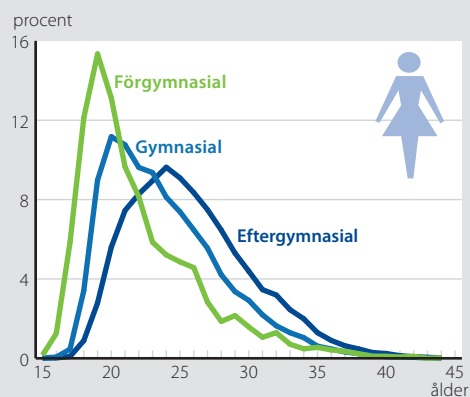
**NÄR PAREN FLYTTADE IHOP** var det vanligare att kvinnan flyttade in hos mannen än tvärtom. Detta gäller oavsett utbildningsnivå och kan antagligen till stor del förklaras av ålderskillnaden i paret. Eftersom mannen ofta är ett par år äldre än kvinnan har han haft mer tid att etablera sig på bostadsmarknaden. För de par där det är en stor ålderskillnad är det ännu vanligare att det är kvinnan som flyttar in hos mannen. I de par där kvinnan är äldre än mannen är det däremot vanligare att sammanboendet påbörjas i kvinnans bostad.



**” Ju högre utbildningsnivå man har desto senare flyttar man ihop med sin partner.**

## EFTERGYMNASIALT UTBILDAADE FLYTTAR IHOP SENARE...

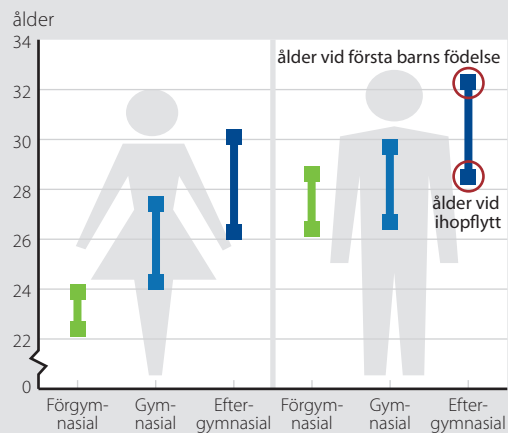
Ålder vid ihopflyttning efter utbildningsnivå



Bland personer med förgymnasial utbildning är det vanligt att flytta ihop i 20-årsåldern, medan personer med eftergymnasial utbildning ofta är kring 25 år då de flyttar ihop.

## ... OCH BOR TILLSAMMANS LÄNGRE INNAN DE FÅR BARN

Medelålder vid ihopflytt och vid första barnets födelse efter utbildningsnivå



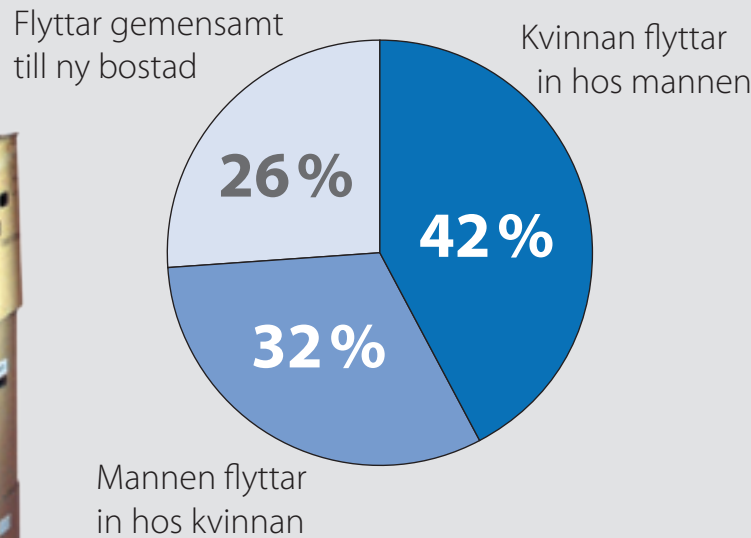
Tiden som sammanboende innan första barnet föds är längre bland kvinnor och män som har en eftergymnasial utbildning.

## VEM FLYTTAR TILL VEM?

Par som fick sitt första barn år 2000 efter hur sammanboendet påbörjades



Foto: Lena Blåsjö Jansson



→ Även åldern då man flyttar ihop är av betydelse och bland de yngre paren är det vanligare att paret gemensamt flyttar till en ny bostad. För de par där någon är yngre än 20 år påbörjas sammanboendet med en flytt till en ny bostad för omkring 35 procent, jämfört med omkring 20 procent bland de par där båda är 25 år eller äldre när de flyttar ihop.

**DET ÄR VANLIGARE** att kvinnan flyttar in hos mannen bland par där båda är födda utomlands jämfört med par där båda är födda i Sverige. Det kan bero på att det är vanligare bland kvinnor att komma till Sverige som anhöriginvandrare till en person som redan är bosatt i landet. I utrikes födda par är det dessutom ofta en större ålderskillnad mellan kvinnan och mannen, vilket också kan ha betydelse. Om en av parterna är född i Sverige är det oftast så att sammanboendet påbörjas i den sverigeföddas bostad, oavsett om det är mannen eller kvinnan. För en del av dessa par startar sammanboendet i samband med att den utrikes födda personen invandrar, men skillnaderna kan också vara ett tecken på att den person som är född i Sverige har en starkare ställning på bostadsmarknaden. ■

” När paren flyttade ihop var det vanligare att kvinnan flyttade in hos mannen än tvärtom.

### Karin Lundström

arbetar med demografisk analys på SCB  
08-506 941 87  
karin.lundstrom@scb.se



### Om undersökningen

Studien bygger på uppgifter från SCB:s register. Genom registerstatistiken går det i dagsläget inte att koppla samman två personer till ett par förrän de får barn tillsammans eller gifter sig, men genom att följa par bakåt i tiden till den tidpunkt då de för första gången är folkbokförda på samma fastighet går det ändå att få en bild över hur parbildningsmönster ser ut. Denna metod innebär att bara förhållanden som så småningom leder till barn eller giftermål kan studeras, vilket gör att resultaten inte är representativa för alla typer av parbildningar. I denna studie har vi dessutom valt att begränsa oss till par med barn och här ingår de drygt 33 000 par som fick sitt första barn år 2000.

**ATT SOM PAR** flytta ihop kan ske gradvis exempelvis genom att båda under en tid har en egen bostad, men att man bor en del av tiden hos den ena och en del hos den andra. Det är också sannolikt att en del par har bott ihop en tid innan de folkbokfört sig på samma fastighet. Eftersom vi har uppgift om folkbokföring och inte faktiskt boende överskattas åldern vid ihopflyttning och tiden ett par har bott tillsammans innan det första barnet föds underskattas.

För att få så bra täckning som möjligt används här uppgift om utbildningsnivå gällande år 2000 då samtliga par var folkbokförda i Sverige. Fram till idag har en del av personerna hunnit höja sin utbildningsnivå, samtidigt som vissa personer faller bort på grund av emigration eller dödsfall. Jämförelser med en senare uppgift om utbildning visar att resultaten endast påverkas marginellt.

### LÄS MER

**Sambo, barn, gift, isär? Parbildning och separationer bland förstagångsföräldrar** (Demografiska rapporter 2012:1) publiceras den 30 mars. I rapporten följs par från ihopflyttning och fram till en eventuell separation.

# Namnen lever vidare

Det är vanligt att förnamn går i arv. Många barn får samma namn som sina föräldrar, farföräldrar eller morföräldrar. SCB har studerat namnvalet för cirka 30 000 barn som föddes 2010 och där det finns uppgifter om tre kompletta föregående generationer.



Drygt tre fjärdedelar av barnen fick åtminstone ett namn som någon i de tre närmast föregående generationerna i familjen hade.

Det var något vanligare att pojkar ärvde namn än att flickor gjorde det; 81 procent mot 74 procent.

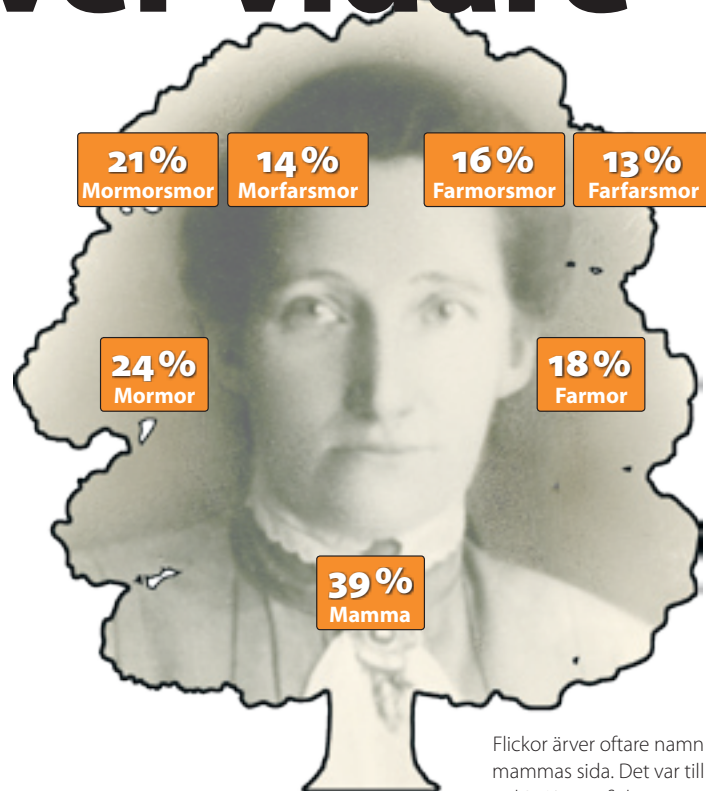
En skillnad mellan könen var att flickor i större utsträckning ärvde namn på mammans sida och pojkarna på pappans sida. Det var alltså fler flickor som fick namn som mormor eller mormorsmor hade än det var som fick namn som farmor och farmorsmor hade. Pojkarna fick oftare namn efter farfar och farfarsfar än efter morfar och morfarsfar.

**DET VAR OCKSÅ VANLIGARE** att barn fick ärva namn efter sin släkting om denne hade avlidit än om denne fortfarande var i livet. Av de flickor som hade sin mormor i livet ärvde 23 procent något av hennes namn mot 45 procent av de flickor vars mormor var död. För pojkar var motsvarande andelar när det gäller farfar 25 procent respektive 40 procent. Samma mönster gäller även för föregående generation, men skillnaderna är inte lika stora.

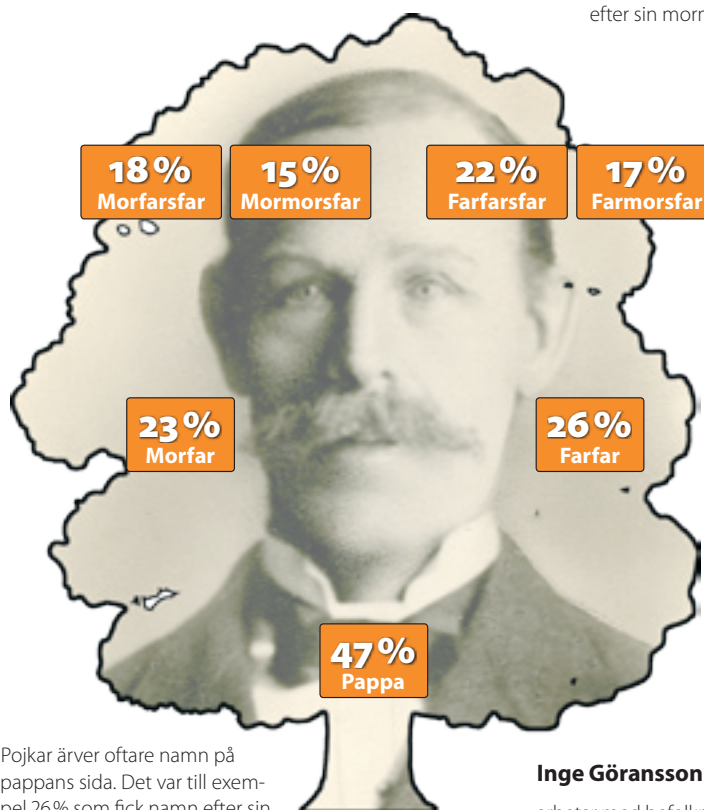
Cirka 7 procent av flickorna och 9 procent av pojkarna hade namn som återkommer i alla de tre föregående generationerna. De vanligaste av dessa namn är:

Maria	320	Karl	213
Elisabeth	312	Erik	157
Kristina	127	Olof	64
Margareta	124	Nils	56
Anna	69	Per	50

Det är något vanligare att namn går i arv bland högskoleutbildade än bland dem som inte är det. Om båda föräldrarna hade högskoleutbildning fick 76 procent av flickorna och 82 procent av pojkarna ärva namn. Om ingen förälder hade högskoleutbildning var motsvarande andelar 71 respektive 79 procent. ■



Flickor ärver oftare namn på mammans sida. Det var till exempel 24% som fick namn efter sin mormor och 21% som fick namn efter sin mormorsmor.



Pojkar ärver oftare namn på pappans sida. Det var till exempel 26% som fick namn efter sin farfar och 22% som fick namn efter sin farfarsfar.

## Inge Göransson

arbetar med befolkningsstatistik på SCB  
019-17 61 75  
inge.goransson@scb.se



Det finns stora skillnader vad gäller kön och ålder mellan de politiker som ställer upp i val och de medborgare som ska rösta på dem. Om man studerar enskilda partier är skillnaderna än större.

# Fler äldre män bland valda än bland väljare



I Sverige har vi gemensam valdag för val till riksdag, landstings- och kommunfullmäktige. Då utses vi de representanter som ska styra under de kommande fyra åren. I 2010 års val var det sammantaget för de tre nivåerna 14 989 folkvalda som utsågs. Det är de politiska partierna som nominerar kandidater till dessa poster genom att placera dem i ordningsföljd på valsedlar. Totalt sett var det närmare 56 000 personer som sökte väljarnas förtroende i något av 2010 års val.

En naturlig fråga är om dessa kandidater till kön och ålder liknar de personer som de vill representera. Ett sätt att studera detta är med hjälp av sådana grafer som brukar kallas befolkningspyramider. De illustrerar hur en befolkning fördelar sig efter åldersgrupper och efter kön. Ordet har sitt ursprung från en tid då denna fördelning för de flesta länder fick formen av en pyramid med många unga personer och successivt färre i de högre åldersgrupperna. I dag har inte längre befolkningen i Sverige och andra utvecklade länder den fördelningen, men ordet lever fortfarande kvar.

Vi har tagit fram en uppsättning befolkningspyramider baserade på förhållandena vid 2010 års val. De är beräknade utifrån de röstberättigade, de nominerade kandidaterna sammantaget, samt respektive partis kandidater.

**FÖR VARJE GRAF REDOVISAS** hur de personer som ingår i gruppen fördelar sig efter kön och sju åldersgrupper. Andelen som tillhör respektive kategori redovisas i form av en stapel och de 14 staplarna (2 x 7) summerar till 100 procent.

**AV GRAFERNA FRAMGÅR** att det finns stora skillnader mellan de röstberättigade och de nominerade kandidaterna. De röstberättigade fördelar sig ganska jämnt över åldersgrupperna och efter kön. Undantaget är de allra äldsta som utgör en mindre del av de röstberättigade och där det är en större andel kvinnor än män. Bland de nominerade kandidaterna är fördelningen inte lika jämn, och det är framför allt en stapel som sticker ut. Det är den som avser män i åldersgruppen 60–69 år. De utgör drygt 16 procent av samtliga nominerade kandidater, vilket kan jämföras med knappt 8 procent bland de röstberättigade.

**DEN OJÄMNA KÖNSFÖRDELNINGEN** bland de nominerade kandidaterna framträder i grafen genom att staplarna är längre för män än för kvinnor. Det gäller samtliga åldersgrupper, men i synnerhet gruppen 60–69 år. När graferna för de olika partierna jämförs framträder än större skillnader. ■

## FAKTA

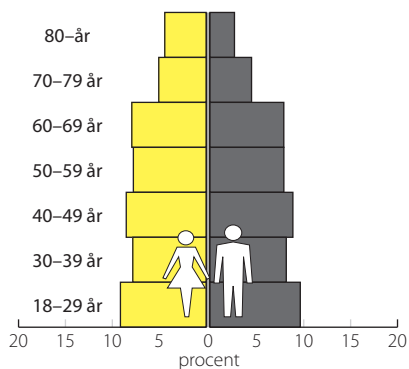
### Om statistiken

Statistiken som presenteras här är baserad på registeruppgifter och utgör därmed en totalundersökning. Med röstberättigade avses de närmare 7,4 miljoner personer som var röstberättigade i 2010 års val och som då var folkbokförda i Sverige.

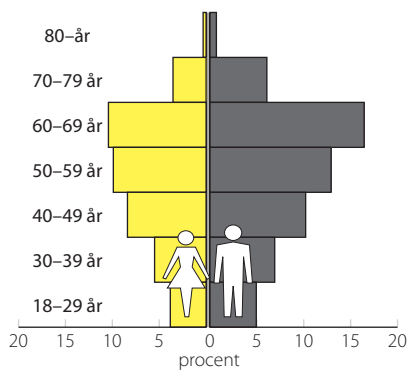


# Nominerade i 2010 års val

## SAMTLIGA RÖSTBERÄTTIGADE



## SAMTLIGA NOMINERADE



I DEN STATISTIK VI PRESENTERAR HÄR har vi tagit med samtliga som kandiderade i 2010 års val, det vill säga i val till riksdag, landstings- eller kommunfullmäktige.

Totalt sett baseras statistiken på **55 674 kandidater**, vilka fördelar sig efter parti enligt följande:

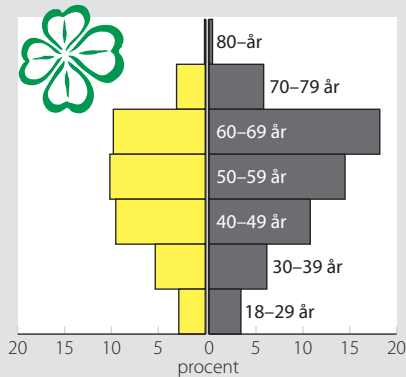
<b>Moderaterna</b>	<b>8 707</b>
<b>Centerpartiet</b>	<b>7 131</b>
<b>Folkpartiet</b>	<b>5 613</b>
<b>Kristdemokraterna</b>	<b>4 992</b>
<b>Miljöpartiet</b>	<b>3 423</b>
<b>Socialdemokraterna</b>	<b>14 709</b>
<b>Vänsterpartiet</b>	<b>4 115</b>
<b>Sverigedemokraterna</b>	<b>2 001</b>
<b>Övriga partier</b>	<b>4 983</b>

### Richard Öhrvall

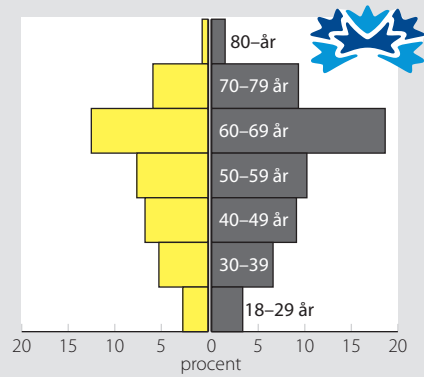
arbetar med demokrati-statistik på SCB  
08-506 941 58  
richard.ohrvall@scb.se



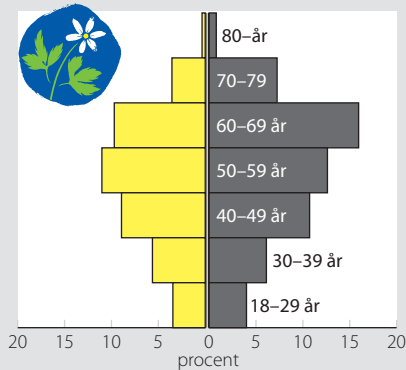
## CENTERPARTIET



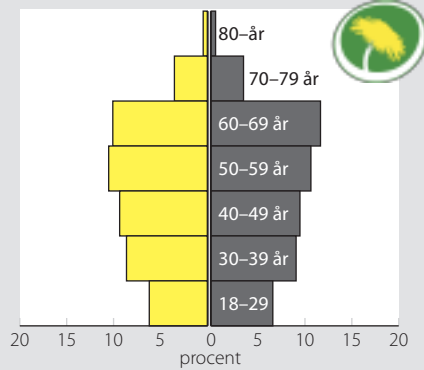
## FOLKPARTIET



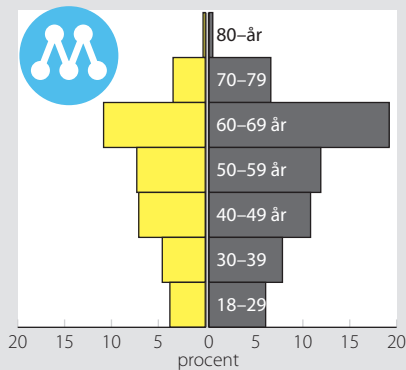
## KRISTDEMOKRATERNA



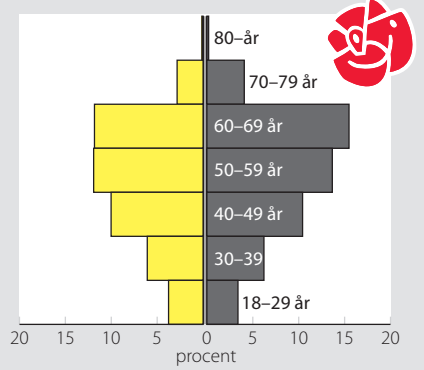
## MILJÖPARTIET



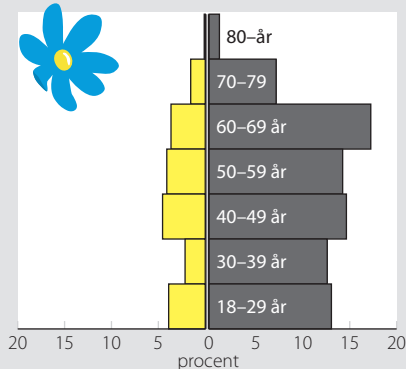
## MODERATERNA



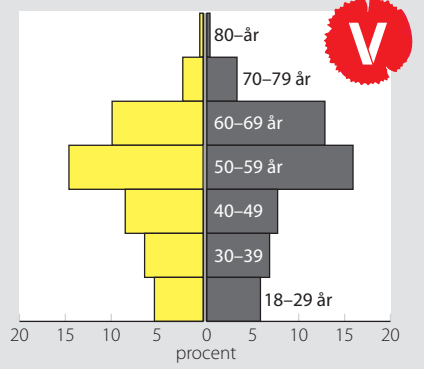
## SOCIALDEMOKRATERNA



## SVERIGEDEMOKRATERNA



## VÄNSTERPARTIET



# Koll på risk för bias

**En oönskad tendens till under- eller överskattning kallar man med ett engelskt ord ofta för bias. Olika risker för bias kan förekomma, och det gäller att ha koll på dessa risker i statistikproduktionen och även när man använder statistiken.**



Ta som exempel en statistiksiffra på hur många procent av den vuxna befolkningen som röker dagligen. Den finns i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats och kommer från Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF). Den siffran är ganska tillförlitlig i stort sett, men noga taget berörs den dock av olika slags osäkerhet.

Ett slags osäkerhet i siffran är urvalsosäkerheten, som kommer sig av att man har frågat bara ett urval av personer och inte alla i befolkningen. Vidare inverkar också en bortfallsosäkerhet, genom att inte alla i urvalet svarade i undersökningen utan det blev ett visst svarsbortfall. En ytterligare form av osäkerhet i siffran är vad vi kallar mätosäkerhet, och den innebär att de som svarade i undersökningen kan ha tagit miste ibland och gett ett annat svar än det rätta.

**DE HÄR OSÄKERHETSKÄLLORNA** ger två olika typer av osäkerhet i statistiksiffran. Den ena typen är slumpmässig osäkerhet, som inte drar åt något visst håll utan kan ge underskattning eller överskattning lite hipp som happ. Den andra typen däremot drar åt samma håll hela tiden, antingen underskattning eller överskattning genomgående på en viss statistiksiffra. Den typen av osäkerhet kallas bias.

**BIAS ÄR ETT** engelskt ord men ganska behändigt också på svenska. Det översätts ibland med *systematisk avvikelse* eller *skevhet*, men det senare ordet kan vara lite otydligt och lätt förväxlas med annat.

Risker för bias kan finnas mer eller mindre i olika statistiksiffror, och i statistikproduktionen gäller det att minimera dessa risker. För många frågor i statistiska undersökningar, även frågor om daglig rökning, har man

troligen lyckats ganska bra med det. Men som oftast har man knappast något givet "facit".

**URVALSOSÄKERHETEN** som nämndes är rent slumpmässig och innehåller inte någon bias. Urvalsosäkerheten kan slå nedåt eller uppåt på siffran lite hur som helst, och i långa loppet blir det ungefär lika mycket nedåt som uppåt. Detta förutsätter att undersökningen är statistiskt korrekt utförd med ett i princip slumpdragat urval.

Annorlunda är det med frågor på webbplatser, där de som vill få svara och procenttal visas på svarsalternativens andelar av svaren hittills. De procenttalen gäller bara för just gruppen av personer som har råkat gå in på webbplatsen, sett frågan och svarat på den.

Det kan möjligen vara frestande att ändå se dessa procent-siffror som i någon mån uttryck för folk i allmänhet. Men då

måste man befara en *selektionsbias*, som man säger. För gruppen som svarade valde ut sig själv, och då kan det mycket väl tänkas dra åt ett visst håll i svaren. Det gör att siffrorna kanske stämmer dåligt på befolkningen som helhet.

**BORTFALLET** i statistiska undersökningar bidrar till både slumpmässig osäkerhet och risk för bias. Bortfallet minskar antalet svar, och det ökar på den slumpmässiga urvalsosäkerheten. Men värre är att bortfallet också ger en svårbedömd risk för bias. För de svar man får kanske drar åt ett visst håll i förhållande till vad man hade fått om alla i urvalet hade svarat.

Man kan till exempel inte utesluta att låginkomsttagare oftare än andra kan vara svåra få tag i, när man samlar in uppgifter till statistik om levnadsförhållanden. Det kan leda till att man ofta inte får svar från



## Hur många procent av den vuxna befolkningen röker dagligen?

*SCB:s undersökning av levnadsförhållanden ger svar man kan lita rätt bra på men som nog taget berörs av osäkerhet.*

låginkomsttagare och att man då riskerar att få överskattning i indikatorer på materiell standard. Det är därför viktigt att förebygga biasrisken, genom att dels försöka få in svaren så fullständigt som möjligt, dels kompensera för den med olika metoder när man räknar fram statistiken.

**MÄTOSÄKERHET KAN OCKSÅ** uppträda både i form av slumpmässig osäkerhet och i form av bias. Här är det osäkerhet i de insamlade svaren som ligger bakom, genom till exempel att svarande ibland inte uppfattar frågan klart eller svarar utan att hinna tänka efter. Sådana effekter kan till stor del vara av slumpmässig karaktär och slå på måfå, men de kan även ha en del som drar genomgående nedåt eller uppåt och ger bias.

Viktiga förebyggande åtgärder är att se till att frågorna i undersökningen är väl utformade

och testade i förväg så att de kan uppfattas klart. Detta kan väntas minimera både slumpmässig mätosäkerhet och mätbias.

**ATT SE EN BIAS** mera direkt kan vara möjligt när det finns någon alternativ datakälla att jämföra med. Ett exempel är statistik över hushållens utgifter för olika slags varor och tjänster, baserad på att ett urval av hushåll får föra kassabok över allt de köper under några veckor. Där kan man delvis jämföra resultaten med statistik över detaljhandels försäljning.

Alkohol drycker och tobaksvaror visar då ofta en markant lägre konsumtion enligt hushållens uppgifter än enligt handelsns. Detta är en generell tendens som är känd från många länder. En förklaring verkar ganska tydligt vara att folk tenderar att inte rapportera alla sina inköp av dessa varor, vilket ger en mätbias nedåt. Detta är något

**”** Bias översätts ibland med systematisk avvikelser eller skevhet.

man får ta hänsyn till när man läser statistiken.

**REGISTERBASERAD** statistik kan ha en form av mätbias genom att registrets definitioner och begrepp ofta inte är helt anpassade efter användningen till statistik. Information om sådant ska följa med statistiken, så att man kan läsa den rätt.

Andra exempel på bias i registerbaserad statistik är underskattningar i statistik över antalet brott och antalet olyckor av olika slag. Den kommer sig av att inte alla sådana händelser rapporteras och registreras, vilket ger undertäckning i regist-

ren och täckningsosäkerhet i statistiken. Här kan man få mått på underskattningen genom att jämföra med andra källor, såsom frågeundersökningar om offer för brott och olyckor. ■

**Martin Ribe**

är metodstatistiker på SCB  
08-506 948 54  
martin.ribe@scb.se



# Att förlora ett litet barn

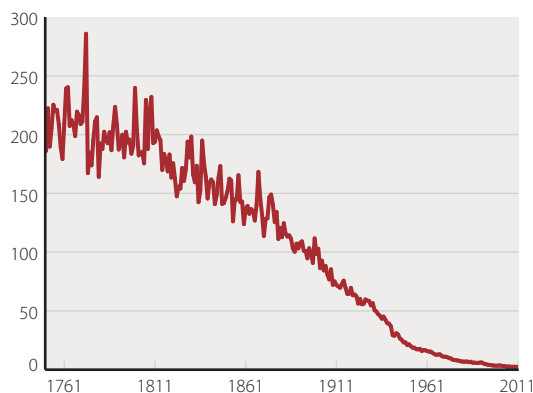
På 1700-talet var det få föräldrar som fick uppleva att alla deras barn överlevde till vuxen ålder. Det första levnadsåret var det farligaste. Spädbarnsdödligheten 1751 var över 18 procent.

**S**å snart för då min fröjd sin kos – så börjar i 1819 års psalmbok psalm 345 av E.G. Geijer, avsedd att användas "vid ett barns död". Psalmen behövdes, för två hundra år sedan var barnadödligheten i Sverige hög. I 1937 års psalmbok fanns den kvar tillsammans med ett par andra att användas "vid en ung människas jordfästning". I den nya psalmboken är de alla försvunna.

Sverige har världens äldsta fortlöpande och tillförlitliga befolkningsstatistik, insamlad sedan 1749. Redan då noterade Pehr Wargentin, administratör av statistiken, den skrämmande höga barnadödligheten.

## ALLT FÄRRE SPÄDBARN DÖR

Spädbarnsdödlighet per 1000 födda



Idag kan vi, med hjälp av just den statistiken, få en bild av hur barnadödligheten förändrats över tid.

**UNDER 1700-TALET HADE SVERIGE** en barnadödlighet i nivå med vad man har i de minst utvecklade länderna i dagens Afrika. Omkring 20 procent av de nyfödda dog redan under sitt första levnadsår. Då liksom idag är det första året det farligaste. Dödligheten bland de allra minsta var över 10 procent ända fram till början av 1900-talet och låg på 6 procent under första hälften av 1900-talet. Ofta föll barnen offer för de barnsjukdomar vi idag vaccinerar emot. Lunginflammationer skördade också många spädbarns liv. År 2010 var risken att dö under det första levnadsåret så låg som 2,5 promille, totalt dog då 294 barn under sitt första levnadsår.

Att beskriva den här utvecklingen ur *föräldrarnas* synvinkel är mer komplicerat. Om vi antar att en barnaföderska på 1700-talet i genomsnitt hade fem fullgångna graviditeter kan vi beräkna risken, att ett eller flera av dessa barn skulle dö redan första levnadsåret, till omkring 67 procent. Den omvända sannolikheten, att *inget* barn skulle dö under första levnadsåret, var förstås cirka 33 procent. Det är den genomsnittliga risken; historiskt material vid Demografiska Databasen tyder på att den var ojämnt fördelad, så att vissa familjer löpte större risk, det vill säga drabbades av att flera barn dog.

I äldre tid framhölls det ofta som anmärkningsvärt om en familj sett alla sina barn överleva barnaåren. I kyrkor kan man ibland se gamla porträtt av präster som visar honom med fru och barn. En del av

## FAKTA

### Minskad spädbarnsdödlighet ger högre medellivslängd

Den historiskt stigande medellivslängden har sin matematiska förklaring huvudsakligen i starkt förbättrad överlevnad för barnen. Dödligheten minskade under 1700-talet kraftigt för varje levnadsår och om man överlevt till vuxen ålder var den återstående livslängden inte dramatiskt annorlunda än idag. En femtioårig man hade 1750 i genomsnitt 18 år kvar att leva, en kvinna 20 år, jämfört med dagens 31 respektive 34 år.

# 20%

av barnen dog under  
sitt första levnadsår  
i 1700-talet Sverige

barnen kan ha en gloria: de hade redan avlidit. Barnadödligheten var stor även i de högsta samhällsklasserna. Det kan man se i Elgenstiernas Svenska Adelsns Ättartavlor, som följer familjernas demografiska händelser.

I 1935/36 ÅRS SÄRSKILDA FOLKRÄKNING finns en någotsånär lättillgänglig källa till kunskap om barnafödande och barnadödlighet i äktenskapet, sett ur mödrarnas synvinkel. I den kartläggningen hade i genomsnitt 18 procent av någon gång gifta kvinnor drabbats av att minst ett barn dött. De hade fått i genomsnitt 2,9 barn och risken att barn skulle dö ökade givetvis med antalet barn, från 4 procent av mödrar med ett barn, till 74 procent av kvinnor med elva eller fler barn, även om så många barn var ovanligt även då, före preventivmetodernas genombrott. Totalt 8 procent av gifta kvinnor fick inga barn alls.

Det saknas motsvarande uppgifter för vår egen tid, men om risktalen för att förlora barn minskat i proportion till nedgången i barnadödlighet i stort, och vi antar antalet fullgångna graviditeter till lite över 2 i genomsnitt, torde risken att något av barnen ska dö under första levnadsåret idag vara betydligt under en procent. Flergenerationsregistret vid SCB tillåter beräkningar ur moderns (eller faderns) synvinkel. Totalt har 1,3 procent av kvinnor födda 1960 drabbats av att barn dött före ett års ålder och 0,7 procent av kvinnorna födda 1970. Detta är en dramatisk minskning jämfört med situationen för sjuttiofem år sedan, men fortfarande självklart en tragedi för dem som drabbas. ■

#### Källor

SCB 1955 Historisk statistik för Sverige. I. Befolkning 1720–1950.

SCB 1990 Befolkningsutvecklingen under 250 år. Historisk statistik för Sverige.

Särskilda folkräkningen 1935/36 Volym VI.

#### Gerdt Sundström

Professor emeritus i socialt arbete vid institutet för gerontologi, Hälsohögskolan i Jönköping  
036-10 13 17  
suge@hhj.hj.se



## Fler barn har en arbetslös förälder

**BARN** Hög arbetslöshet påverkar också barnen. Antalet barn med en arbetslös mamma har ökat från 81 000 år 2008 till 116 000 år 2010, vilket motsvarar 6 procent av alla barn under 18 år 2010. Antalet barn som bor med en arbetslös pappa har ökat från 55 000 till 82 000 under samma period. Det motsvarar 4 procent av barnen. Att ha en arbetslös förälder är vanligare bland barn som har en ensamstående mamma eller pappa.

## SVENSKAR SOM ARBETAR I NORGE

**NORDEN** Antalet svenskboende med jobb i Norge ökade under 2009 med knappt 2 000 till 28 000 personer, en ökning med sju procent från 2008. Många av dem jobbar inom bemanningsbranschen.

Också utvandringen från Sverige till Norge har ökat, under 2000-talet har den i stort sett fördubblats. År 2001 utvandrade 4 400 svenskar till Norge, 2010 var siffran 8 800.

# 18%

av alla barn under ett år i Danmark går på dagis eller hos dagmamma. Det gör Danmark till det land i Norden där flest små barn har barnomsorg.

## ÖVER HÄLFTEN äger sitt boende eller har bostadsrätt

54 procent av hushållen i Sverige bor antingen i bostadsrätt eller i ett småhus som de äger.

» För hushåll med barn är andelen större, men skillnaden är stor mellan olika typer av barnhushåll. Bland ensamstående med barn var andelen 37 procent och bland sammanboende med barn 75 procent. Uppgifterna gäller år 2010.

Hushåll som hyr sin bostad lägger i genomsnitt en större andel av sin disponibla inkomst på boendet än vad de hushåll

gör som äger sitt boende eller har bostadsrätt.

Detta beror dock inte på att boendeutgiften är högre för hushåll i hyresrätt utan på att dessa hushåll har lägre disponibel inkomst.

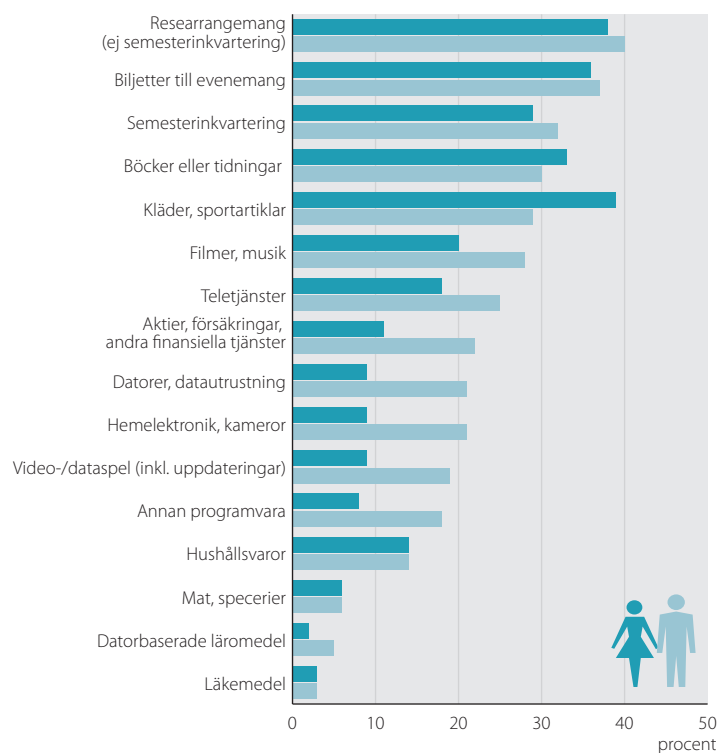
Lägre räntekostnader gjorde att de som äger sitt boende betalade mindre år 2010 än 2004.



Foto: Matton

## Män och kvinnor köper olika saker på nätet

Andel personer i åldern 16–74 år som använt internet för handla varor eller tjänster efter kön och typ av vara/tjänst



Det är vanligare att handla på nätet bland personer som har hög hushållsinkomst, 80 procent, jämfört med 60 procent bland dem med låg inkomst.

71 procent av svenskarna handlar eller beställer varor eller tjänster på internet och det är mest populärt bland 25–44-åringar. Vanligast är att köpa olika typer av researrangemang, till exempel färdbiljetter och hyra av bil, och det gör kvinnor och män i samma utsträckning. I övrigt skiljer sig köpvanorna åt mellan könen. Kvinnor handlar mer kläder och sportartiklar medan betydligt fler män köper hemelektronik, kameror, datorer och datautrustning och finansiella tjänster. Männen handlar också mer video-/dataspel och andra programvaror, filmer, musik och teletjänster.

## Tre av tio gymnasieelever utan slutbetyg

**UTBILDNING** Nästan alla ungdomar påbörjar en gymnasieutbildning efter grundskolan och nära nog alla fortsätter till den tredje årskursen i gymnasieskolan. Endast de som påbörjar gymnasiestudierna på ett individuellt program avbryter studierna före årskurs 3 i någon större omfattning.

Efter tre års studier har 69 procent av alla elever nått slutbetyg. För elever med föräldrar som har eftergymnasial utbildning har 78 procent nått slutbetyg inom tre år. Motsvarande siffra för elever som har föräldrar med högst gymnasial utbildning är 66 procent och för elever med föräldrar som har förgymnasial utbildning 45 procent. Statistiken visar också att allt färre elever utnyttjar möjligheten att reducera utbildningen för att kunna få ett slutbetyg. Våren 2011 fick knappt 400 elever ett slutbetyg från ett reducerat program.

Källa: Skolverket, [www.skolverket.se](http://www.skolverket.se)

# 64%

av vab-dagarna (vård av sjukt barn) tas ut av kvinnor

Källa: Försäkringskassan, [www.forsakringskassan.se](http://www.forsakringskassan.se)

**DEMOGRAFIDAGEN** den 24 maj i Stockholm kommer att handla om Sveriges framtida befolkning 2012–2060.

**SOMMARSKOLAN** den 18–20 juni i Örebro har temat Asking and answering survey questions.

Läs mer på [WWW.SCB.SE/KURSER](http://WWW.SCB.SE/KURSER)

## 420 000 nya jobb inom välfärdssektorn

**Välfärdssektorn kommer att behöva rekrytera 420 000 nya medarbetare fram till år 2020.**

Det gäller så gott som alla välfärdsverksamheter som skola, förskola, sjukvård, äldreomsorg samt inom stadsplanering och tekniska service. Orsaken är dels stora pensionsavgångar, dels en ökad efterfrågan på personal då både andelen äldre och unga blir större.

De regionala skillnaderna i rekryteringsbehov kommer samtidigt att öka. I många glesbygdskommuner medför en åldrande befolkning att det kan bli svårt att rekrytera till omsorg och vård, medan fler barn och unga i storstäderna leder till större rekryteringsbehov i skola och förskola än i andra delar av landet.

Källa: Sverige kommuner och lands-ting, [www.skl.se](http://www.skl.se)

REKRYTERINGSBEHOV 2010–2019



## Barn till lågutbildade konsumerar mer vård

Barn som har lågutbildade föräldrar konsumerar mer vård än barn med högutbildade mammor och pappor.

» Det visar ny forskning från Lunds universitet där man undersökt hur socio-demografiska förutsättningar och olika riskfaktorer påverkar småbarns hälsa. Slutsatserna visar på ett tydligt mönster där barnens hälsa påverkas av föräldrarnas vanor, beteenden och sociala förhållanden. I kombination med ärftliga riskfaktorer blir det ännu tydligare.

Några exempel på slutsatser i avhandlingen:

- Antibiotikaanvändningen var högre bland barn med lågutbildade föräldrar. Pojkarna använde dessutom mer antibiotika än flickorna.
- Konsumtionen av sjukhusvård var upp till 25 procent högre bland barn med lågutbildade föräldrar.

Källa: Lunds universitet, [www.lu.se](http://www.lu.se)

# 200 001

invånare hade **Uppsala** vid årsskiftet och passerade därmed 200 000 vallen. Uppsala är sedan länge Sveriges fjärde största stad.

## Åldersdiskriminering vanligt vid rekrytering

**DISKRIMINERING** Den nya diskrimineringslagen från 2009, innehåller ett förbud mot åldersdiskriminering som skyddar människor oavsett ålder i arbetslivet. Tillsynsmyndighet är Diskrimineringsombudsmannen. Enligt en studie som DO låtit göra upplever både yngre och äldre arbetssökande åldersdiskriminering i rekryteringsituationer medan äldre upplever diskriminering när det gäller kompetensutveckling.

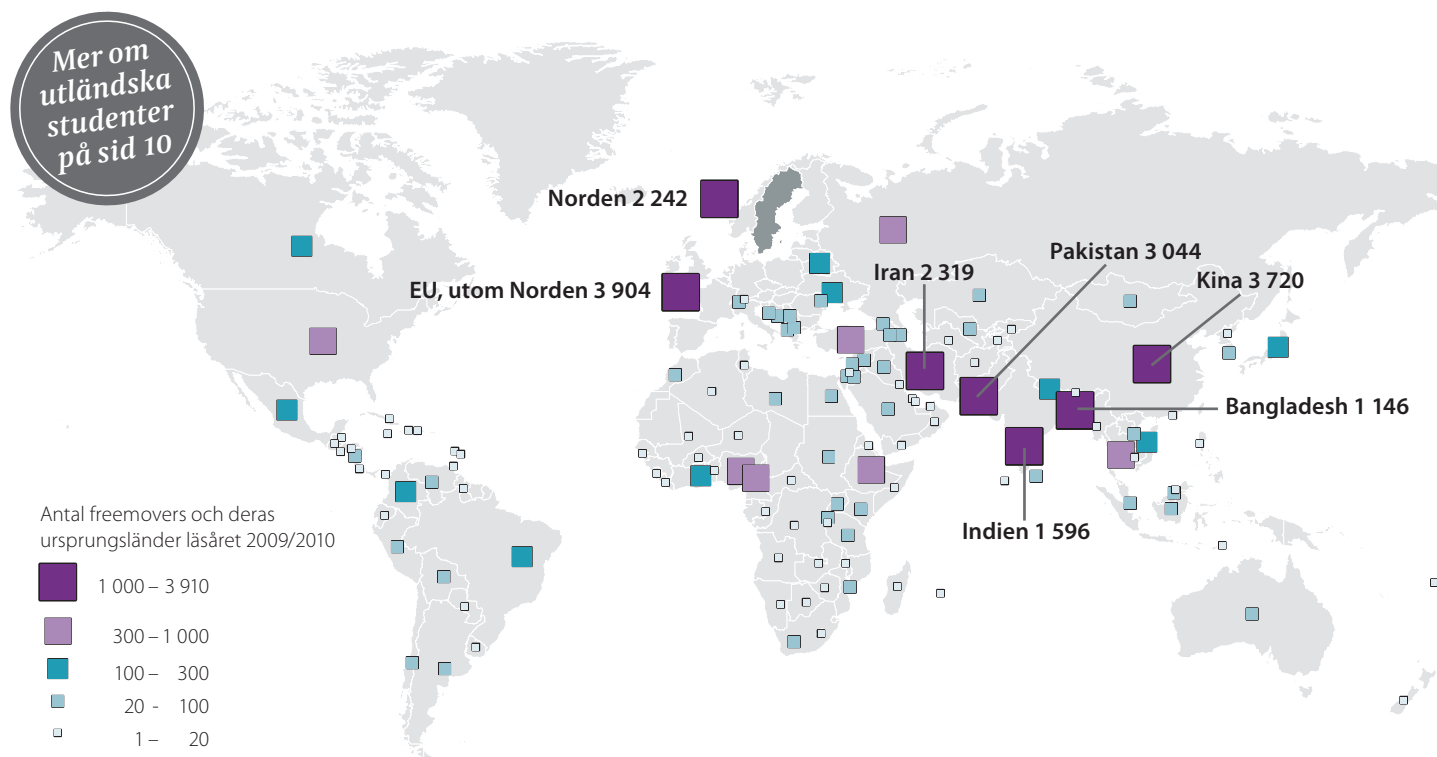
Under 2010 fick DO 214 anmälningar om åldersdiskriminering i arbetslivet. Cirka 60 procent av dem kom från män. Majoriteten av anmälningarna handlade om diskriminering på grund av hög ålder.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen, [www.do.se](http://www.do.se)

## Populärt att heta ALICE & WILLIAM

**NAMNSTATISTIK** Det mest populära flicknamnet för nyfödda förra året var Alice följt av Maja, Elsa och Julia. För pojkar var det William, följt av Lucas, Oskar och Hugo. De namn som ökade mest under året var Minna respektive Olle.

# Många studenter från Kina



**A**ntalet freemovers, utländska studenter som sökt sig till Sverige utanför de etablerade utbytesprogrammen, har ökat kraftigt under 2000-talet. Höstterminen 2011 infördes avgifter för dessa studenter.

Lsåret 2009/2010 fanns det 32 000 freemovers på svenska universitet och högskolor. Många av dem kom från länder nära oss, drygt 2 200 från våra nordiska grannländer

och 3 900 från andra EU-länder. Bland dem sticker Finland och Tyskland ut med över 1 000 freemovers från respektive land.

Kina är det enskilda land som flest freemovers kom ifrån. Pakistan har bidragit med nästan lika många. Även från Iran, Indien och Bangladesh har det kommit många studenter till svenska universitet och högskolor.